

JURIDISK FORENINGS AARBOG

FOR

VINTEREN 1923—24

TRYKT SOM MANUSKRIFT TIL BRUG FOR
FORENINGENS MEDLEMMER

KØBENHAVN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKJÆR)

1924

INDHOLD.

	Pag.
Foreningen	5
L. V. Birck: Aktieselskabernes sociale contra deres retlige Stilling	8
J. Lett: I hvilket Omfang bør Sikkerhedsforanstaltninger anvendes overfor tilregnelige Personer i Stedet for Straf	23
Mogens Fenger: Om Lægens Ansvar, med særligt Henblik paa »Kunst- fejlenes« Betydning	25
Henry Ussing: Sikkerhedsoverdragelse af Fordringer	42
H. B. Krenchel: Forslaget til Revision af den gældende Aktielov	60
Knud Berlin: Udkastet til Grønlandsoverenskomsten	66

*Møderne refererede af Overretssagfører Ellis Henriques, Møderne den 25. Septbr.
og 17. Marts dog af Fuldmægtig i Indenrigsministeriet Aage Finsen.*

FORENINGEN.

Den 23. November 1923 afgik Foreningens mangeaarige Formand, Professor, Dr. jur. *Julius Lassen*, ved Døden.

Mødet den 21. Januar 1924 indledes af den nyvalgte Formand, Professor, Dr. jur. *Carl Torp*, med følgende Mindeord:

Siden vor Forenings sidste Møde er dens mangeaarige Formand, Professor *Julius Lassen* afgaaet ved Døden. For ham selv kom Døden vist nærmest som en Befrielse efter en lang og pinefuld Sygdom; for den danske Retsvidenskab, for alle hans mange Venner og ikke mindst for denne Forening, hvis Trivsel han altid omfattede med levende Interesse, betød hans Død et smerteligt Tab.

Julius Lassens fremragende Betydning for dansk Formueretsvidenskab saavel som for Retspraksis er blandt alle her tilstedeværende saa kendt, og hans Fortjenester paa dette Omraade er i den sidste Tid saa ofte fremdragne, at det vilde være spildt Gerning, om jeg forsøgte at føje noget nyt til. Hans Hovedbedrifter: Obligationsretten og hans store Indsats i det skandinaviske Lovarbejde paa Formuerettens Omraade vil til sene Tider staa som Mindesmærker over hans Gerning. — Derimod føler jeg, der saa længe har været næsten helt henvist til den Afkrog af Juraen, der hedder Strafferet, Trang til her at mindes hans Debut i vor Litteratur, hans Doktorafhandling: Om Betingelserne for Forsøgets Strafbarhed. Af Omfang ringe, i Formen forsigtig, næsten beskedent, var denne Afhandling dog et ægte Udtryk for Hovedegenskaber i Lassens Produktion, en usvigelig videnskabelig Redelighed og Trang til at følge Problemerne ud i deres sidste Konsekvenser. Er det end ikke store og nye Tanker, der træder frem i dette Ungdomsarbejde, er til Gengæld de i sig selv sunde Syns-

punkter, hvorpaa dette Arbejde er opbygget, gennemført med en sjælden Sikkerhed og Harmoni.

Gennem mange Aar, ligefra Foreningens første Tid, mindes ialtfald vi ældre Lassen som en trofast og aldrig træt Støtte for dens Virksomhed. I de Aar, han var dens Formand, laa Foreningens Vel ham særlig paa Sinde. Jeg skal blot minde om, at han i de sidste 10 Aar af sit Liv — skønt allerede en ældre Mand og stærkt optaget af forskelligartet Arbejde — ikke mindre end fire Gange har holdt det indledende Foredrag ved vore Forhandlinger. I 1914 talte han om »Hovedtræk af Udkastet til Lov om Aftaler m. m.«, i 1916 om »Kunstig Kreditorbeskyttelse«, i 1920 om »Forældelsesloven af 22. Decbr. 1908« og i 1922 om »Kjøb frit paa Bane«. — Men han interesserede sig ikke blot for den alvorlige Side af Foreningens Virksomhed. Ogsaa i det selskabelige Samvær heroppe tog han — bortset fra de seneste Aar — livlig Del. Som Lassen kunde være en fornøjelig og munter Taler ved vore Fester — dengang vi endnu havde Humør til at feste — saaledes nød han ret af Hjertet en livlig Bridge eller en frisk Passiar ved Kaffeboardet, omgivet af en Kreds af unge.

Og naar vi i denne Forening skal mindes vor afdøde Formand, er det vel først og fremmest netop disse rent menneskelige Egenskaber, vi bør have for Øje. *Julius Lassen* var ikke blot den betydelige, af alle anerkendte og hædrede Videnskabsmand, hvis Navn var en Borgen for Foreningens Anseelse og Betydning. Han vil netop af denne Forenings Medlemmer mindes som det sjældent elskelige og harmoniske Menneske, de unges altid beredvilige Støtte og Ven, de ældres gode Kammerat.

Ære være hans Minde.

DEN AARLIGE GENERALFORSAMLING

afholdtes Tirsdag den 25. September 1923 i Odd Fellow Palæet.

Højesteretssagfører *Ahnfelt-Rønne* aflagde Beretning om Foreningens Virksomhed i Vinteren 1922—23.

Medlemsantallet, der den 1. September 1922 havde udgjort 389, var i Aarets Løb gaaet noget frem, saaledes at det den 1. September 1923 udgjorde 398.

Regnskabet, der var gennemgaaet af Revisor, Byretsdommer *Elhoff*, og befundet rigtigt, balancerede med Kr. 5.695,75. Aaret begyndte med en Kassebeholdning af Kr. 1.691,67 og endte med en Kassebeholdning af Kr. 804,30. Der gaves enstemmigt Decharge for Regnskabet.

Bestyrelsen genvalgte i sin Helhed, ligesom Revisor blev genvalgt. Nyvalgt blev Sekretær i Justitsministeriet, cand. jur. *Johs. Faurholt*.

Foreningens Bestyrelse bestod herefter af:

1. Professor, Dr. jur. *Jul. Lassen*, Formand.
2. Overretssagfører *Axel Bang*, Næstformand.
3. Professor, Dr. jur. *Carl Torp*.
4. Højesteretsdommer *Jul. Møller*.
5. Højesteretssagfører *Th. Knudtzon*, Kasserer.
6. Overretssagfører *Aage Faurschou*.
7. Politiinspektør *Hakon Jørgensen*.
8. Byretsdommer *Jesper Simonsen*.
9. Højesteretssagfører *Ø. Ahnfelt-Rønne*, Sekretær.
10. Højesteretssagfører *Karsten Meyer*.
11. Sekretær i Justitsministeriet, cand. jur. *Borum*.
12. Sekretær i Justitsministeriet, cand. jur. *Johs. Faurholt*.

Byretsdommer *Elhoff*, Revisor.

Efter Professor, Dr. jur. *Jul. Lassens* Død valgtes Professor, Dr. jur. *Carl Torp* til Formand.

Den 24. November 1923 deltog paa Foreningens Vegne Næstformanden, Overretssagfører *Axel Bang*, Højesteretsdommer *Jul. Møller*, Byretsdommer *Jesper Simonsen* og Højesteretssagfører *Karsten Meyer* i et Møde i Malmø, hvor Landsdommer *C. Barentsen* i Malmø-Lund's Juristforening holdt Foredrag om »Den danske Retspleje efter Retsplejeloven«.

Den 27. Februar 1924 var Foreningens Medlemmer indbudt til Møde i 1ste Sagførerkræds, hvor Professor, Dr. jur. *Vinding Kruse* holdt Foredrag om »En Reform af vort Tinglysningsvæsen«.

AKTIESELSKABERNES SOCIALE CONTRA DERES RETSLIGE STILLING.

(Foredrag af Professor, Dr. polit. L. V. Birck den 25. September 1923).

I. Den socialøkonomiske Ordning og Retsordningen dækker ikke hinanden, den sidste halter altid bagefter; Samfundet er levende, i Udvikling: nye Institutioner opstaar, og bestaaende Institutioner ændrer deres Indhold; Relationer og Magtforhold skifter stadig, Livsanskuelser og Folks Moral ændrer sig samtidig, men Retsordningen bliver staaende; kun i det ganske stationære Samfund dækker Retsordningen den socialøkonomiske Ordning; i det bestaaende bevægelige Samfund vil derfor Retsordningen være en Køkkenmødding, hvori vi finder Levninger af tidligere Tidens Anskuelser og tidligere Tidens sociale og økonomiske Struktur. En bestaaende Retsorden bærer Vidne om tidligere Tidens Nødvendighed og Anskuelser, ja disse sidste vil ofte være ændrede hos Befolkningen inden Lovgivningen tager Erkendelse deraf. Straffeloven bærer rigt Vidne herom. Tag Forholdet mellem Bedrageri og Tyveri. Fra Arilds Tid er Tyveri betragtet som en gemen og meget strafværdig Forbrydelse; Tyven har en kort Vej til Galgen, fordi det er gennem Tyveri, Besiddelsen krænktes mest. Der er liden Lejlighed til Bedrageri, kun Troløshed er anset for en alvorlig Forbrydelse, bl. a. fordi den strider mod feudal Tankegang. I vor Tid er Bedrageri blevet den afgørende Form for virkelig skadegørende Berigelsesforbrydelse. Man kan ikke ramme mig væsentlig paa min Formue gennem Tyveri; Indbrudstyveri er farligt, ikke fordi det er Tyveri, men fordi det er forbunden med Vold. Bedrageriet derimod er naturligt i en Tid, hvor alt afhænger af Tillid. I vore Dage er de fleste Mennesker paa en eller anden

Maade Bestyrere af andres Realformue og styrer til Gengæld ikke deres egen uden gennem Fuldmægtig. Forretningernes Omfang er blevet saa stort, at Enkeltperson maa være afhængig af sine Folk, men hvad vigtigere er, er, at selv hvor jeg tilsyneladende bestyrer min Formue selv, bestaar denne i Virkeligheden i Formuerepræsentativer, ikke i de reelle Goder; Administrationen af Samfundets Realkapital sker pr. Delegation: mine Kontanter staa i en Bank, min Ejendom styres ved en Agent, min Andel i Industri sker gennem Aktiebesiddelse eller gennem Besiddelse af Obligationer og andre Gældsbreve.

I samme Grad Deltagelsen og Interessen i den reelle Produktion ikke er knyttet til virkelig Besiddelse af Produktionsmidler, af Varelager α : af Realkapital, men er knyttet til Adkomstdokumenter, der giver mig Ret til Udbytte, i samme Grad som Kreditøkonomiens Gennemførelse har bevirket, at selve den individuelle Driftsherre, hvor velhavende han end er, arbejder med Kredit, i samme Grad kort sagt den økonomiske Realkapital er skilt fra den juridiske, Privatkapitalen, i samme Grad er man afhængig af Tillidsmænd og i samme Grad er ens økonomiske Existens afhængig af andres Troskab; derfor bliver Bedrageriet og Tillidsbruddet den afgørende Fare for Besiddelsen. Straffeloven har Vanskelighed ved at knæsette denne Erkendelse; for den er Tyven stadig gemen, og Bedrageren nærmest den vildledte Gentleman, der har været uheldig at komme over den Grænse, som trækkes for legitim Handel.

Den bestaaende danske Straffelov kender ikke Returkommissioner saa lidt som alle de Forseelser, der rejser sig gennem Andels- og Aktieselskaber. Paa samme Maade ser vi ved en Række Krænkelser af Almenvellet; her havde Middelalderens Straffelove et ret skarpt Øje, men for den liberale Straffelov mister Almenvellet sin Interesse; Juristens Emne er Rettigheder og Subjekterne for disse Rettigheder; hvor der ingen paapegelig Retssubjekt er, taber den moderne Jurist sin Interesse og gør det Ord til Sandhed, at alles Ret er ingens Ret.

Vi ser, hvor løvende og vagt Lovgivningen nærmer sig de samfundsskadelige Forseelser som Vareforfalskning, at sælge Varer for noget andet end det, de er, samt overfor Handlinger, der skader Næstens Sundhed; hvilken Kamp har man ikke

maattet føre for at gennemføre en Fabriklovgivning. Og er Lovgivningen vag paa saadanne Omraader, er Retspraksis ved Domstolene karakteriseret ved en Uvilje mod at dømme haardt i Sager, der angaar Fabrik- og Sundhedslovgivning, Vareforfalskning og Aager. Som Ejendomsretten er blevet næsten ubegrænset under Juristens »horror vacui«, opslugende Almenrettighederne og kun standsende, hvor den møder et andet Retssubjekts positivt udtrykte Rettigheder, er Synspunktet om, at enhver Næringsdrivende i Udførelsen af sin Næring udøver en Samfundsfunktion og deri skal præstere en Tjenesteydelse overfor sine Medborgere, under Juristens Røgt og Pleje bleven trængt til Side for Synspunktet, at en borgerlig Næring er das Ding an sich med en Ret til fri Bevægelighed og til at tjene saameget man kan, som det primære og ikke som det sekundære.

Endvidere sker det, at nye Institutioner opstaar, som Juristen ikke kender før for sent, eller at bestaaende Institutioner, for hvilke man har lovgivet under Forudsætning af et vist Indhold, i Tidens Løb ganske har skiftet Karakter, og at man stadig lovgiver om det uden at være opmærksom paa, at Indhold og Institution er skiftet, og samme Navn ikke dækker samme Begreb.

II. En Bekræftelse herpaa faar vi, naar vi betragter Institutionen: et Aktieselskab, hvor den gældende Lovgivning saavel som Samfundsbetragtningen ikke har faaet Øje for de afgørende Forandringer, denne Institution er undergaaet.

Lad os se, hvad Aktieselskabet socialt var og i Juristens Øjne endnu er:

1) Aktieselskabet er i sin Oprindelse en videre Udvikling af det private Interessentskab, hvis Deltagere alle er aktive og har fuldt Ansvar; efterhaanden som Kredsen udvides træder »the sleeping partner« til, og Kommanditselskabet opstaar; endelig bliver de stille Deltagere saa mange, at vi gaar over til et Andelsselskab med begrænset Ansvar. Aktieselskabet er forsaavidt en Forlængelse af det individuelle Retssubjekt, den enkelte Næringsdrivende; man opstiller Fiktionen: den juridiske Person, og denne i Egenskab af Retssubjekt tillægger man alle et saadans Egenskaber og Beføjelser, som om det var en enkelt Næringsdrivende. Aktieselskabet er forsaavidt en Nødhjælp, men stadig noget privat og passende ind i en Samfundsorden, der er baseret paa individuel Næringsdrift.

2) Aktieselskabet faar herigennem blandt andet et Privatliv, der retsbeskyttes; det afgørende ved det er ikke den Samfundstjeneste, det udøver ved at producere visse Varer og de Pligter, der deraf følger, men dets Stilling som Indehaver af borgerlig Næring og den Beskyttelse og saa vidt muligt ubegrænsede Adgang til Profit, den Næringsdrivende kræver. I det nittende Aarhundrede er vi nemlig saare langt fra den middelalderlige Opfattelse, der betragter den Næringsdrivende som en Samfundstjener paa samme Maade som Embedsmanden, blot lønnet paa anden Vis.

3) Aktieselskabet ejer visse Realgoder: Fabriker, Jord og Varer; Aktionæren staar i direkte Relation til dem, fordi han betragter sig selv som en Andelshaver, og fordi Selskabets Virksomhed ikke er større og mere fjerntliggende, end han kan følge det. Aktien er et Bevis for Andel i konkrete Goder, hvis Udnyttelse giver Indtægt.

4) Ser vi paa Organisationen, finder vi, at Selskabet er dannet af en Række Deltagere, der har Interesse for et givet Formaal men hver for sig ikke er økonomisk stærke nok til at magte det helt; derfor slutter man sig sammen og udnævner nogle Mænd, der selv er Storaktionærer, og hvem man kender, til at danne Bestyrelse. Bestyrelsen vælger igen en Direktør, undertiden blandt sine egne. Aktionærerne møder paa Generalforsamlingen, kender Forholdene og udøver en *kollegial* Kritik. Bestyrelsen er Tillidsmand for Aktionærerne, valgt af disse og har igen valgt Direktionen; Bestyrelsen har Pligter overfor sine Venner, Aktionærerne. Den er ikke funktionsløs, ej heller et Ornament, den er ikke af uvedkommende Grunde, men ene for vedkommende Foretagendes Skyld.

5) Aktionærerne er derfor Driftsherrer, der ganske vist handler pr. Delegation, men alligevel har og føler et Ansvar udover det økonomiske; Aktionærens Interesse i Sagen er ingenlunde Kursgevinster, ja, ikke engang Profiter for det givne Aar, men en anstændig individuel Næringsdrivendes varende Interesse i sin Forretning, at den gaar vel i det lange Løb uden Hensyn til det enkelte Aars Udbytte, og han føler endog noget af et moralsk Ansvar, at hans Varer — for at bruge et Laugsudtryk — skal være ærligt Arbejde, og at — for at citere Brygger Jacobsen — Produktionen skal holdes paa et højt og hæderligt Standpunkt.

6) Idet Aktien er en Andel og Aktionæren en Driftsherre, bliver der en afgørende Forskel mellem Aktien og Obligationen; denne bliver noget extraordinært, og dens Ejer en blot Laangiver, der ved Lejlighed skal udbetales.

7) Aktionærens Forhold til Selskabet er varende; han skiller sig ikke af med Aktien; dens Salgsværdi interesserer ham kun i visse Øjeblikke, ved Arvefald eller naar Ulykken tvinger ham til at sælge, og Aktien ligger fast ofte for Livstid.

Lovgivningen, der iøvrigt træder ind Aartier efter, at Aktieselskabet er blevet almindeligt, har en til denne Skildring svarende Opfattelse af Aktieselskabet. Maalet bliver, hvis Lovgivning overhovedet er ønskelig, hvad man principielt mener, den ikke er, at regulere Forholdet mellem Aktionærene, eventuelt beskytte Mindretallet og at sikre, at Aktiekapitalen er til Stede af Hensyn til Kreditorerne. Efterhaanden sker der Tillidsbrud fra Bestyrelses eller Direktions Side, og Aktieloven opstiller da normativt nogle Regler om Stiftelsesdokumenter, Selskabsmyndighed og visse Bestyrelsespligter, ofte i meget vag Form.

III. 1) Men Virkeligheden svarer ikke til denne Idyl. Livet har benægtet Tanken om, at Aktieselskabet blot er en privat Næringsdrivende. Det er blevet en social Organisation. Af Omfang og Betydning er den lige saa vigtig som f. Eks. Kommunen. Den er socialt set dannet til visse produktive Formaals Fremme. Den opfylder den sociale Funktion at skaffe os Skibslejlighed, Olie, Støvler, Klæder o. s. v.; den er i Omfang og økonomisk Styrke vigtigere end de fleste Kommuner, hvis Opgave paa den anden Side er at skaffe sine Borgere Belysning, offentlig Renlighed. Sundhedstjeneste o. s. v.. Den er ligesom Kommunen længevarende udover Individets Liv, uafhængig af Aktionærer, Bestyrelse, Direktion og Direktører; den er ikke et Udtryk for disse givne Personers viliede Samvirken; den er noget i sig selv og skaffer sig sine Redskaber, baade naar den skal have Virkemidler, Ledelse eller Arbejdere. En Institution som Staaltrusten er i økonomisk Magtomraade og social Betydning vigtigere og mægtigere end en Stat som Danmark, ja, vigtigere end hele det danske Samfund.

Forskellen mellem Storselskabet og Kommunen ligger væsentlig i Styrelsesformen og til hvis Fordel, Virksomheden udøves. Formaalene er ofte forskellige, men behøver ikke at være det, hvor

Kommunen f. Eks. driver Erhvervsvirksomhed eller Storselskabet f. Eks. selv udøver Politimagt, hvad amerikanske Mineselskaber jo undertiden gør, eller har Velfærdsindretninger for sit Personale.

2) Men naar Aktieselskabet er en social Organisation, maa vi opgive det snævre Syn paa det som den borgerlige Næringsdrivende. Urtekræmmer Jensens og Staaltrustens Virksomhed kan ikke betragtes under samme Synsvinkel; det næringsretlige Element træder i Baggrunden, og vi maa fastholde Tanken om en social Tjenesteydelse, som vedkommende Organisation udfører; Selskabet er da ikke til i første Række for sine Aktionærer eller for sin Direktion; det er noget sekundært, at Aktionæerne skal have Udbytte og Bestyrelsen sin Løn, — det primære er, at Organisationen udfører Samfundstjeneste, og at den skal gøre det, og det fair og godt. Vi kommer tilbage her til Middelalderens Krav til Haandværkerne om ærligt Arbejde og fair Pris. En saa vigtig Ting, som f. Eks. hvorledes Landet forsynes med Drivkraft, med Klæder, med Cement, kan ikke overlades ensidigt til et Aktieselskab udelukkende ud fra et individuelt Maximumsprofit-Synspunkt.

3) Ej heller kan man tale om et Privatliv; det er sagt engang, at Aktieselskabet har ingen Sjæl, der kan gaa til Helvede, intet Legeme, der kan kastes i Fængsel, og intet Navn, der kan besudles; det er forsaavidt ansvarsløst og amoralsk, fordi det, naar alt kommer til alt, kun er et Begreb; det eneste haandgribelige er dets Kapital, som bl. a. derfor skal være til Stede.

Et Privatliv forudsætter en Person, hvis Følelser krænkes, og medens alle er klare paa, at for at Livet skal være udholdeligt, maa — hvilke Ulemper, der end opstaar for enkelte Personers Vedkommende — Hjemmets og Individets Privatliv respekteres, saa gælder dette Krav i betydeligt mindre Omfang den individuelle Forretning, hvorigennem en enkelt Mand træder i Forbindelse med sine Medborgere, indvirkende paa deres Liv og Velfærd. Men praktiske Grunde og det, at Privatforretning og Hjem ofte er blandet sammen, gør, at man nødig lovgiver for den private Forretning; dette Hensyn gælder ikke Aktieselskabet, — her er det individuelle skilt fra Forretningstilværelsen, det personlige Ansvar forsvundet, Magtomraadet saa uendeligt udvidet, og naar saa endeligt det er saaledes, at Selskabet ikke er en Forlængelse af

det individuelle Retssubjekt, men en social Organisation, levende sit Liv udenfor og udover Individernes Liv, saa maa hele Begrebet »Privatliv« falde bort og dets Handlinger fremtræde i Dagslyset paa samme Maade som en Kommunes og saaledes, at hvor der er et Krav om, at noget skal holdes skjult, dette Krav faar sin særlige Begrundelse, hvor Bevisbyrden paahviler Selskabets Ledelse.

4) Aktionæren har ophørt at være Driftsherre; den inderlige Forbindelse mellem ham og Selskabet og hans direkte Udpegen af Ledelsen blandt sine Venner og sine Ligemænd er ophørt; han giver intet til Selskabet uden sin Akties Beløb, oftest har han ikke erhvervet Aktien ved Tegning, men ved Køb fra Trediemand. Han er reduceret til Laangiver og forsaavidt sidestillet med Obligationshaveren. Realiter har han ligesaa lidt Indflydelse paa Selskabet, Forskellen er blot den, at hvor Obligationshaveren har primær Panteret og fast Rente, har Aktionæren sekundær Panteret med varierende Rente.

5) Dette understreges ved, at Aktierne er blevet *splittet* i forskellige Arter; vi har Præference-Aktier med fast kumulativ Rente, og vi har Stam-Aktier med varierende Rente, vi har endelig Aktie-Obligationer som Overgang til de egentlige Obligationer; ja et enkelt dansk Selskab forsøger i Øjeblikket at udstede Obligationer med garanteret Minimumsrente, men iøvrigt varierende efter Selskabets Udbytte. Aktien har hermed ophørt med at være et egentligt Bevis for Andel i konkrete Realgoder, den er et Adkomstbrev for varierende Udbytte, hvis Værdi naturligvis skal sættes efter dette Udbyttes Størrelse, Varighed og Sikkerhed i Relation til almindelig Rentefod.

6) Men herigennem bliver Aktiens skiftende Pris »das Ding an sich« og Spekulationer i denne Kurs' Svingninger afgørende for Besidderen. Aktien løsrives fra sin Basis, de reelle Formuegoder, der producerer og dermed incidenter afkaster Profit; Aktien bliver blot et Adkomstbrev for Udbytte, for en aarlig Indtægt uden Hensyn til, hvorledes denne er opstaaet. Dette understreges ved Udvandingsprocessen: lad et Selskab ved sin Dannelse starte med 1000 Kr., — saa længe disse Aktier giver et Par Procent over Markedsrente, f. Eks. 5 eller 6 pCt., er Aktien pari værd. Hvis man kunde regne med evig Varighed og fuld Sikkerhed, er Aktiens Værdi ca. 20 Gange Dividenden. Hvis nu de 1000 Kr. giver 16 pCt.

(160 Kr.), vil Aktiens Kursværdi kunne blive 320 pCt. eller 3200 Kr., men ved »stock-splitting« gaar man en anden Vej; paa Udbyttet, 160 Kr., udsteder man f. Eks. 1000 Kr. Præference 6 pCt. akkumulativ, 1000 Kr. 5 pCt.s Obligation og 1000 Kr. Stam-Aktie. De to første Kategorier faar aarlig 110 Kr.; der er da 50 Kr. tilovers til Stam-Aktien, der derfor kan noteres nær pari. Hvis Udbyttet kun er 11 pCt., i sig selv tilstrækkeligt, vil der kun være Rente til Præference-Aktien og Obligationen, og Stam-Aktien bliver da næsten værdiløs. Det er dette Forhold, der gør, at Spekulation i Stam-Aktier er saa uendelig farlig. — Alberti gik i sin Tid i Stykker, da han spekulerede i Randminernes Stam-Aktier.

Man vil allerede se her, at Aktionæren i høj Grad er skilt fra det Foretagende, hvor han faar sit Udbytte. Stam-Aktionæren vil vanskeligt kunne bedømme nogetsomhelst, og da nogle faa Procents Forskel i Foretagendet kan føre til, at Stamaktionærens Udbytte fordobles eller helt falder bort, og da Ledelse og Direktion kender Foretagendets Totaludbytte eller Udsigterne derfor, længe før Aktionæerne kan faa Besked om det, faar vi Klarhed paa, i hvor høj Grad Aktionæren faktisk er blevet skilt fra Foretagendet, der giver Udbyttet, og hvor prekær Aktionærens Stilling egentlig er.

7) Men værre bliver det, naar Finansinstituttet skyder sig imellem. Lad os tage et, som organiserer Industrien horisontalt, samler alle Virksomheder, der udfører samme Trin i Produktionsrækken, f. Eks. alle Papirfabrikerne. Hver enkelt af disse Fabriker kan splitte sin Kapital paa før omtalte Vis; hvad Finansinstituttet behøver at eje, er kun Halvdelen af de stemmeberettigede Stam-Aktier. Giver disse stort Udbytte, foregaar igen »stock-splitting«, hvorigennem Præference-Aktier og Obligationer faar 5 à 6 pCt. saaledes at relativt stort Restudbytte kan give Anledning til Udstedelse af mange Stam-Aktier i Trustselskabet. — Sluttes nu igen et Trustselskab, der har Aktier i alle Papirfabrikerne, sig sammen med en anden Trust, der har Majoritet i alle Cellulosefabrikerne, foretager de den vertikale Sammenslutning ved at danne et Selskab, der igen holder Halvdelen af Stam-Aktierne i de to Truster, som maaske giver Stam-Aktierne 12 pCt.. I Stortrusten kan man igen ved »stock-splitting« føre Udvidningen videre. Faktisk kan en i en Industri værende Kapital

paa 100 Mill. give Anledning til Udstedelse af Papirer til det 5-dobbelte, nemlig Præference- og Stam-Aktier samt Obligationer dels i de oprindelige produktive Selskaber (Papir- og Cellulosefabrikerne), dels i de to horisontale Truster og endelig i Storselskabet. Og man kan udregne, hvorledes denne »stock-splitting« kan føre til, at Stor-Trusten kun behøver 10—12 pCt. af den i Industrien værende Kapital, og at den Finansgruppe, der er Herre over vedkommende Industri, kan nøjes med at eje Halvdelen af Stam-Aktierne i Storselskabet, og ved Udvanding have tjent saa meget, at den kan have Stam-Aktierne for ingenting og faa sine egne Penge igen i Form af Obligationer.

Men har vi denne Organisation, er det ganske klart, at Aktionæren ingen Føling kan have med det virkelig producerende Selskab, der ligger to eller tre Led tilbage for ham, og hvis Udbytte er blevet siet ved at gaa igennem de tre Trust-Selskaber. Aktionærens Karakter af Laangiver er hermed fastslaaet, og det er en Laangiver, hvis Stilling er uendelig prekær og uendelig usikker.

8) Herigennem bliver Aktiens Karakter som Spillepapir præciseret. Aktionæren kan ikke følge det fjerne Selskab, som virkelig producerer; jeg, der ejer en Aktie i et London'er Finansselskab, som igen ejer Aktier i Sydamerikanske Diamantruster, som igen ejer Aktier i individuelle Miner, har intet Middel til at kende noget-somhelst til Produktionens Gang eller Udsigter. Jeg maa købe efter Rygter, som jeg sælger i Panik; jeg har ingen menneskelig Interesse sammen med de virkelig producerende Enheder; deres Arbejdere er af fremmed Race; jeg kender iøvrigt intet til dem, deres Teknikere veed jeg ikke hvem er, Selskabets Teknik og Driftsbetingelser kender jeg ikke; det eneste, jeg veed, er, at min Aktie har givet saa og saa meget Udbytte tidligere, og at Talen i City gaar, at man venter saa og saa meget Udbytte næste Aar; jeg har ingen Interesse længere i Selskabets Trivsel som saadant, om det leverer hæderligt Arbejde, er mig ligegyldigt; hvorledes dets Fremtid er i det lange Løb, angaar mig ikke, min Interesse indskrænker sig til Aarsudbyttet og i endnu højere Grad til Kursen. — Aktien er bleven en Lotteriseddel for mig. Den er ligesom Obligationen et haandskiftende Ihændehaverpapir, men med varierende Rente og varierende Værdi.

9) Men som Aktien er, ejer jeg den ikke engang; gennem Mar-

gin-Indbetaling er vi naaet til, at jeg kan »eje« 1000 Kr. i Aktier med 100 Kr.s Indbetaling, hvad der før Krigen var ret almindeligt i Danmark. I Virkeligheden er Vexellereren eller den lombarderende Bank Ejer. Hvad der omsættes, er kun den Tiendedel, jeg har indbetalt, men herved bliver Interessen i Selskabet endnu svagere og min Interesse i Kursen over al Maade stærk; kan jeg bevæge Direktionen til at give mig 10 pCt. i Rente, naar Bankrenten er 4 pCt., vil det sige, at jeg faar 6 Kr. paa indskudte 10 Kr., og kan jeg derigennem faa Aktien til at stige 20 Points, tredobles min indskudte Kapital.

10) Aktionæren har ophørt at være Aktionær i gammel Forstand; han har intet med Produktionen at gøre. Bona fide-Aktionæren, der ejer og har betalt helt for sin Aktie, og har den i Aarevis, er traadt tilbage; Kursen er nu det afgørende. Dette har faaet et morsomt Udtryk i en Bog, Overretssagfører Skibsted har udsendt paa nogle Sukkeraktionærers Vegne, der var vrede over, at Bestyrelsen ikke vilde give dem Friaktier. Hr. Skibsted betragter sig som snydt; han mener, at Værdien af den gamle Aktie og Friaktien erfaringsmæssigt er større, end den gamle Aktie var før Udvandingen. Det er for denne Friakties Skyld, at hans Gruppe har købt Sukkeraktien. I andre Selskaber kommer den Begrundelse frem fra dem, der forlanger Friaktier eller Reservefondsbeviser, at Staten, Arbejderne eller Kunderne ikke maa vide, hvor meget der tjenes. Ofte kommer endnu mere uvedkommende Hensyn ind, som Udstedelsen af D. F. D. S.s Reservefondsbeviser, fordi Landmandsbanken mente, at disse lettere kunde laves til Penge end Aktier.

11) Ser vi paa et Selskabs Administration, saa møder Aktionæren paa Generalforsamlingen ganske uforberedt, kender intet til nogetsomhelst. Regnskaberne er, naar de er bedst, uigennemsigtige, og ofte urigtige. Aktionærerne er enfoldige som Lam og tvinges under normale Forhold til at være fromme som Duer, fordi de veed, at Kritik af deres Selskabs Ledelse trykker Kursen ned paa deres egne Aktier. Aktionærerne er derfor ganske uskikkede til at afgive deres Stemmer med nogen Fornuft.

Men de fleste Stemmer, der afgives paa en Generalforsamling, afgives *ikke* af Bona-fide-Aktionærerne. Aktierne er som sagt oftest belaante, og Stemmeretten har Banken forbeholdt sig; eller

en Finansgruppe ved Midler, laante i en Bank, bemægtiger sig Aktiemajoriteten med de berømte 10 pCt.'s Indbetaling, eller endelig skaffer Bestyrelsen sig Magten ved med en Banks Mellekomst at opkøbe Aktiemajoriteten i Dagene omkring Generalforsamlingen. Denne, der da bestaar af Folk, hvis Interesse ligger udenfor Selskabet, og hvis Handlemaade er dikteret af Formaal, der ikke angaar Selskabets Drift og fornuftige Ledelse, bestemmer da, hvad der skal ske paa Generalforsamlingen og vælger blandt andet Bestyrelsen. Direktionen udpeges de facto af den Bank, der har financieret Majoriteten. Direktionen er ikke en Samling Bona-fide-Aktionærens Tillidsmænd, den er valgt af en Magtgruppe, der faktisk ikke ejer Kapitalen, men har været i Stand til at præstere en, ofte ringe, Indbetaling, i hvilket Fald den virkelige Kapital ejes af de stemme- og vidløse Sparere i den financierende Bank. Direktionen og Finansgruppen er da ikke Bona-fide-Ejere af Kapitalen og repræsenterer heller ikke saadanne, men er Usurpatorer, der med Midler, de ikke selv har, optræder som vedkommende Industris Herrer og som selvbestaltede Besiddere af Samfundskapitalen. At Direktionen ikke er afhængig af sin Bestyrelse eller en fast Aktiemajoritet, fører til, at den ikke kan varetage sit Selskabs Interesse med det lange Løb for Øje. Den har at skaffe Banken eller Finansgruppen, hvad den vil have, og det er sjældent, hvad der gavner Selskabet; den bliver mod sin Vilje Fjenden i Lejren. Et af de beklageligste Tilfælde under Bankskandalen i Danmark skyldes netop det, at en Direktør for at undgaa at blive kastet bort fra sin Stilling af den formentlige Aktiemajoritet, selv maatte købe denne op underhaanden med stort Tab, hvad der desværre for ham lykkedes. Vi har et andet Tilfælde, hvor en sejrende Majoritet afskediger en iøvrigt habil Direktør.

12) Men Bestyrelsen er heller ikke længere en funktionsudøvende Gruppe; den er ikke valgt længere for at gøre nogetsomhelst og gør det heller ikke; en Gennemgang af en Række Selskabers Protokoller har belært mig om, at Bestyrelsen aldrig faar noget at vide, og vi har Exempler paa, at nysgerrige eller samvittighedsfulde Bestyrelsesmedlemmer mister deres Stilling. Bestyrelsen vælges kun formelt af Generalforsamlingen; i Virkeligheden af den Direktion, som den skulde kontrollere.

En Ven af mig, hvem jeg i 1917 spurgte, om hans Bestyrelse aldrig kritiserede, svarede mig: »Hvad tror De, jeg lønner de Karle for?« En Læge har fortalt mig, at han i flere Aar har behandlet en Patient for Hjerneblødhed, hvis Aarsindtægt som Bestyrelsesmedlem var 200,000 Kr. — Vi har opnaaet, at Bestyrelsesmedlemmer med Rette i engelsk Slang kaldes »guinea pig«, — et harm- og funktionsløst, begærligt lille Dyr — eller ogsaa er Bestyrelsespladser blevet Gaver mellem Direktører indbyrdes, saaledes at den ene Direktør sidder i den andens Bestyrelse og vice versa. Bestyrelsen er bleven parasitær paa Erhvervslivet.

13) Gennem den sidste Forholdsregel, at Direktørerne sidder i hinandens Selskaber, i Forbindelse med at Finansgruppen i Virkeligheden raader over Stemmeretten paa Generalforsamlingen, er vi naaet til, at Ledelsen i vort Erhvervsliv er kommet paa en Klikes Hænder, hvis Magt — saa sandt som Magt i Erhvervslivet er den afgørende i Samfundet — er stærkere end nogen anden Samfundsmagt inclusive Statsmagten; den udøver denne Magt ene i egen, og det den snævrere, Interesse og med det korteste Sigt for Øje; det er en Magt, der truer alle andre Samfundsklasser, og som er i Færd med at sprænge Statsmagten. Denne Magt forøges gennem de saakaldte interlocking directorates, hvor Direktionen i de forskellige Selskaber bestaar af den samme Gruppe Mænd i forskellig Blanding, der gaar igen. I U. S. A. har vi allerede den saakaldte Pujó-Kommitte's Betænkning, der viser, at en Snes Mænd raader over Østamerikas Bank-, Transport- og Forsikringsvæsen samt ogsaa de basiske Industrier. I Festskriftet til Wicksell er der en interessant Studie over dette Fænomen i Sverrig, og et lille Land som Danmark har haft den Ulykke at være i en saadan Klikes Hænder, en Klike, der til personlig Uansvarlighedsfølelse føjede Uduelighed.

Dette er allerede slemt nok, at Erhvervslivet er faldet i Hænderne paa den lille Flok hensynsløse Mænd, der uden at eje Kapitalen raader over Aktierne, og at Aktionærene i voksende Grad er blevet Differencespillere. Men Forholdet forværres af, at Aktien ikke engang tager Værdi efter det indre Værd, ikke efter, hvad Amerikanerne kalder den fysiske Værdi, nemlig Reproduktionsværdien fradragen Slitage, ej heller efter Udbytteværdien i Henhold til dennes Sikkerhed, Størrelse og Varighed; for det første

tager man ikke Hensyn til Sikkerhed og Varighed. Aktionæren glemmer hurtig; han har endnu ikke opdaget den syvaarige økonomiske Periode med dens Svingninger mellem høje og lave Konjunkturer; han glemmer i Højkonjunkturerne, at de gode Aars Udbytte ikke blot skal dække Renten, men ogsaa en meget stor og hurtig Amortisationskvote til Imødegaaelse af Aktiens Fald; Erhvervslivet ser jo ikke langt frem. Naar der endnu i 1919 for Skibe betaltes 1000 Kr. pr. Ton d. w. glemte man, at de 1000 Kr. skulde amortiseres ned til 200 Kr. i Løbet af et Par Aar. Men værre er det endnu, at Aktiekurserne meget ofte savner enhver fornuftig Basis, men fremstaar som Resultat af Manipulation. Landmandsbankens store Forbrydelse i Danmark var efter mit Skøn ikke de bedrageriske Elementer, men det økonomiske, at dens Direktion gennem Konsortier tvang Kursen højt over enhver Udbyttelig, saaledes at til sidst det fornuftige pengeanbringende Publikum forlod Aktiemarkedet, medens Aktierne svævede højt oppe i Skyerne, ejede eller belaante af Banken uden Mulighed for at faa Forbindelse med Jorden undtagen gennem et katastrofalt Fald, naar den kunstige Luft gik af Ballonen.

IV. For at sammenfatte maa vi da sige, at det moderne Aktieselskab er en social Organisation, for hvem det sociale Element, at det udfører en Samfundstjeneste, og at dets Virksomhed dækker et Samfundsformaal, træder ganske i Baggrunden for det, der burde være sekundært, nemlig Profitelementet. Endvidere at Aktionæren har ophørt at være Driftsherre og Deltager i Produktionen og er blevet en sekundær Laangiver, der er ganske ude af Stand til at følge Selskabets Virksomhed, at Generalforsamlingen er blevet Tumbleplads for Finansgrupper, der med Margin-Indbetalingen ved en Banks Hjælp raader over Stemmerne til Formaal, der er Selskabet uvedkommende, at Direktion og Ledelse udvælges af disse Grupper og af Bankerne som deres Tillidsmænd, at Bestyrelsen er blevet funktionsløs og parasitær, og endelig at en Finansgruppe uden at eje Kapitalen gennem sin Financieringsteknik er i Stand til at raade over Selskabets og derigennem et Samfunds hele Erhvervsliv. Men dette er noget ganske andet end den Organisation af Aktieselskabet, som jeg omtalte i Begyndelsen af denne Tale, og som er vor Lovgivnings Forudsætning.

Erkendelsen af Aktieselskabets Natur fører da til, at man maa

finde den eksisterende Aktielovgivnings Formaal ganske utilstrækkelig; det er ikke nok, at der er Sikkerhed for Kreditorerne eller, at Mindretallet beskyttes, ja, ikke engang, at der til Basis for Aktiekursernes Bedømmelse ligger et »sandt« Regnskab; Kravet bliver det, at en Institution, der som Aktieselskabet er en offentlig Organisation, udførende Samfundets Tjeneste, drivende herreløs afsted i Armene paa tilfældige Magthavere, — at et slikt Selskabs hele Virksomhed sker under fuldstændig Offentlighed. Decharge for Regnskabet bør gives, ikke af Generalforsamlingen og ved de valgte Revisorer, men af en offentlig Institution, der har Ret til at forlange enhver Oplysning; Kalkuler skal kunne forlanges, og endeligt bør det fastslaaes, at det ikke i højere og anden Grad end Kommune og Stat har et Privatliv; i Modsætning til den individuelle Næringsdrivende skal Aktieselskabet arbejde i et Glashus.

Vore Dage har bekræftet, at det kapitalistiske System ikke blot moralsk, men endog teknisk lider af stor Brøst. Den moderne Kapitalisme er gaaet over gear; den har givet Fremkomst til en ny Overklasse, hvis Adkomst mere har været en acquisitiv end en inquisitiv Evne, — en amoralsk, materialistisk præget Overklasse med liden social Samvittighed, med liden virkelig Forstaaelse for social Sammenhæng, og ganske traditionløs og med Penge som eneste Maalestok for Samfundsværdien, en Overklasse, der i meget ligner det gamle Roms Frigivne. Men det har vist sig, at Afløseren — Socialismen — ikke er rede; Verdenskrigen kom 50 Aar for tidligt, og det har vel ogsaa vist sig, at Arbejderklassen, navnlig saalænge den tekniske Mellemstand staar imod den, ikke magter at overtage den økonomiske, lige saa lidt som den politiske Ledelse. — Det første Slægtled af Arbejderførere var Agitatorer, det nuværende Slægtled er Forhandlere med de juridiske Anlæg stærkt udviklede, og først, naar der kommer et Slægtled af økonomisk trænede Arbejderførere, er der Mulighed for, at Bedriftsraad kan blive andet end Camouflage. Derfor mener jeg, at vi Nationaløkonomer endnu maa holde paa den kapitalistiske Samfundsordning — ikke, fordi vi holder af eller agter dens Mænd, tværtimod — men i nødvendig Erkendelse af, at der maa være Kontinuitet i Samfundsudviklingen; men skal Samfundet ikke sprænges, skal Staten kunne holdes sammen med nogen Myndighed, og skal det økonomiske System ikke hvile paa

en daglig Krænkelse af de guddommelige Love, saa maa Kapitalen ikke være Samfundets Herre, men dets Tjener. Kapitalismen maa være nyttig og samfundsbetonet, virkende indenfor Helheden og ikke anarkistisk, og Kapitalisten selv maa forstaa, at der er andre Kriterier for Forskellen mellem Mennesker end Antallet af Maaltider, de spiser pr. Dag, Autoernes Hestekraft og Værdien af deres Kvinders Smykker. En konstruktiv og i Ordets sande Forstand konservativ Kapitalisme maa afløse den Bolshevik-Kapitalisme, som ikke engang har den Undskyldning, den socialistiske Bolshevisme har, at være baaret af en Idé, hvor gal denne end kan være.

D i s k u s s i o n.

Professor, Dr. jur. *Sindballe* mente, at Regnskaber i Aktieselskaber — selv uden Lovgivning — vilde være nødvendige, og at det maatte forlanges, at de var rigtige. Indlederens Krav var derfor ikke saa radikale, som de lød. Det vigtigste er, at de gamle Aktionærer blev beskyttede mod Spekulanterne. Det vil ogsaa være af Betydning, at Selskaberne ikke er for store.

Taleren mente, at Domstolene, hvor det var evident, at Afstemningen i et Aktieselskab er behersket af fremmede Interesser, burde kunne tilsidesætte Beslutningerne.

Overretssagfører *Axel Bang* var af den Formening, at Tiderne — for saa vidt angaar Aktieselskaber — ikke var saa forandrede, siden vi fik Aktieloven. Det vil altid være vanskeligt i een Lov at samle Regler for 2 saa forskellige Grupper som de gamle Aktionærer og Spekulanterne. Et Beskyttelsesmiddel for de første kan maaske findes i Bestemmelser om Notering af Aktierne i længere Tid inden Generalforsamlingen.

Et meget vanskeligt Spørgsmaal er: Hvad er et rigtigt Regnskab? Det vil altid afhænge af et Skøn, og det hjælper derfor ikke at skrive »rigtigt Regnskab« i Loven.

Professor *Birck* vilde definere »rigtigt Regnskab« som »fyldigt Regnskab«. I øvrigt vilde han paany understrege, at Aktieselskabet havde Krav paa Beskyttelse i dets Egenskab af Institution ganske uden Hensyn til Aktionærerne.

I HVILKET OMFANG BØR SIKKERHEDSFORANSTALTNINGER ANVENDES OVERFOR TILREGNELIGE PERSONER I STEDET FOR STRAF.

(Foredrag af Statsadvokat G. Lett den 22. Oktober 1923.)

Foredraget, som under Titel: »Sikkerhedsforanstaltninger i Stedet for Straf. (Straffelovsudkastets Kap. 8)« — findes trykt i Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1923 (9. Aargang) p. 267 ff., udelades her.

D i s k u s s i o n.

Professor *Torp* forstod godt, at Indlederen ikke var glad for Begrebet »Farlighed« i Udkastet, »farlig« er jo for saa vidt et flertydigt Ord. Paa den anden Side var Taleren bange for at sige, at i de og de Tilfælde skal vedkommende Forbryder anses som farlig; de mange Nuancer i Forbindelse med det uprøvede Emne gør det bedre ikke at præcisere for meget, men at overlade Afgørelsen til Domstolenes Skøn paa Basis af Lovens vejledende Regler.

Han var uenig med Indlederen i, at der for de vanemæssige Berigelsesforbrydere skulde kræves, at der ved de sidste Domfældelser var dømt for grov Berigelsesforbrydelse eller Røveri; saadant Krav kan medføre meget uheldige og uantagelige Konsekvenser. Han kunde heller ikke tiltræde, at der skulde kræves, at vedkommende ved Dom var stillet under Politiets Opsigt; han maatte anse Polititilsyn for i Almindelighed ikke at være heldigt.

Indlederen havde vistnok Ret i, at man for Sædelighedsforbryderne mod Børn kunde nøjes med at kræve een forudgaaende Straffedom; visse af Forbryderne af denne Art er jo nemlig relativt ufarlige, naar henses til den relativt lille Fortrød, der forvoldes Barnet.

Alfonserne vilde Indlederen kun lade internere, naar de tillige var Berigelsesforbrydere. Taleren mente i Modsætning hertil, at Alfonserne netop hyppigt er af saa voldsomme og kraftige Typer, at der vilde være god Anledning til at kunne anbringe dem paa det af de to Steder, som vedkommende in concreto findes bedst egnet til.

Indlederen imødegik det af Professor Torp anførte, idet han navnlig fremhævede, at Torp med Urette nærede Frygt for Polititilsynet; saadant Tilsyn kendes jo («prostituerede» Kvinder), og det vil jo slet ikke nødvendiggøre et stort Apparat; det vil jo — udenfor København — kun komme til at omfatte forholdsvis faa Mennesker i hver Jurisdiktion, og viser det sig efterhaanden, som Tiden gaar, at den Paagældende har rettet sig, vil Tilsynet jo kunne læmpes.

OM LÆGENS ANSVAR, MED SÆRLIGT HENBLIK PAA »KUNSTFEJLENES BETYDNING.

(Foredrag af Dr. med. Mogens Fenger den 19. November 1923.)

Det er med store Betæneligheder, at jeg har paataget mig at indlede Diskussionen her i Aften. Dels har jeg ikke Forstand paa Jura og dels skorter det mig paa Erfaring, som jo er nødvendig for med Vægt at kunne udtale sig om dette vanskelige Emne. Naar jeg alligevel har paataget mig Hvervet som Indleder, er det fordi jeg er enig med Formanden i, at Spørgsmaalet om Lægens Ansvar bør frem til Diskussion. Fremtiden vil efter min Mening bringe dette Emne langt mere i Forgrunden, og dette rummer en Trusel mod den Gerning, jeg arbejder i, og den Stand, jeg tilhører. Da jeg ikke har kunnet paavise en Stedfortræder, har jeg ikke ment at kunne undslaa mig.

Jeg bliver i det, jeg siger, nødt til at komme ind paa bestemte Tilfælde og herved omtale Fejl, begaaede af mine Kolleger. Mit Formaal hermed er at fremdrage visse Synspunkter, men naturligvis ikke at opkaste mig til Kritiker eller Dommer, saa meget mere som Tiden ikke tillader mig at fremføre alt, hvad der fra lægevidenskabelig Side kan siges til Undskyldning for Lægen i de paagældende Tilfælde.

Jeg berørte, at Lægens Ansvar vistnok hyppigere vil komme for et juridisk Forum i Fremtiden. Som Grunde hertil skal jeg nævne først og fremmest Befolkningens Opdragelse til Erstatningskravet. Den moderne sociale Lovgivning og Forsikringsvæsenet ligefrem indpoder i Folk den Følelse, at sker der dem nogen Fortræd, saa ligger der straks en Trøster og venter paa dem i Statens eller et privat Selskabs Pengekasse. Den samme Bevægelse medfører vel ogsaa i Længden, at Lægerne i stigende Grad søger Ansvarsforsik-

ring — noget, der endnu er sjældent — og derved langsomt vænnes til en mere økonomisk end moralsk anlagt Bedømmelse i Udmaalingen af deres Ansvar. Tillige har Sygekasseordningen medført, særligt her i København, at det personlige Bekendtskab eller Venskab mellem Læge og Patient udviskes, og dette aabner naturligvis straks Mulighed for Mistænksomhed og mere vaagen Kritik fra Patientens Side. I det hele taget kan man vel nok hævde, at i en Tid, hvor de saakaldte Underklasser er i fuld Kamp opad mod Overklasseniveauet, dér findes der mellem de fremadstræbende en særlig stærk Paapasselighed i Retning af, om de negligeres, behandles ringere end de bedre stillede.

Alt dette maa føre til og har ogsaa ført til en hyppigere Prøvelse af Lægens Ansvar, men saa vil De sikkert spørge, om ikke Lægestanden selv er medskyldig heri derved, at Lægernes Ansvarsfølelse og Duelighed er blevet forringet. Jeg mener bestemt Nej, og jeg støtter mig her bl. a. til, at medens Erstatningssøgsmal mod Læger vel er blevet hyppigere, saa er Domfældelse stadigt yderlig sjælden. I 1912—17 inkl. har jeg kunnet finde 6 Sager med 1 Domfældelse, i 1918—22 inkl. 10 Sager med 1 Domfældelse, og af disse 10 Sager hører de 8 hjemme i 1921 og 22. Jeg tror, at Forholdet snarere er det, at finder man nu til Dags maaske hyppigere en Del mindre Forseelser — Unladelse af Sygebesøg osv. —, saa har til Gengæld Befolkningens stigende Oplysning og den skarpere Administration umuliggjort Tilværelsen for det, der tidligere var Lægestandens Bundfald, og dermed for de groveste Overtrædere.

Skal jeg da nu forsøge at præcisere, hvor langt det lægelige Ansvar rækker, saa kan jeg ikke lade være at henvise til de Ord, hvormed *Brouardel*, Professor i Retsmedicin i Paris, begynder sin store *L'exercice de la médecine*: »Mine Herrer, efter at jeg nu har forelagt Dem samtlige Love og Forordninger om Lægens Gerning, vil De indse, hvor vanskeligt, for ikke at sige umuligt, det er at give en nøjagtig Definition af Lægens Ansvar«. Jeg skal ikke i Aften forsøge at løfte Arven efter *Brouardel*; jeg tror den eneste mulige Vej er at belyse visse Sider af dette Ansvar, at fremdrage Eksempler og drøfte disse, men formulere det i en enkelt eller nogle enkelte Regler anser jeg for umuligt, i hvert Fald er det umuligt for mig.

Denne Vanskelighed afspejler sig ogsaa i de forskellige Landes Straffelove. Romerretten lader, saa vidt jeg ved, Spørgsmaalet helt ligge, et Lægeansvar kendes ikke, maaske fordi Lægerne hos Romerne var Slaver, og Forholdet derfor ordnedes let og hurtigt inden 4 Vægge. *Hammurabi*, en babylonisk Lovgiver c. 2000 Aar før Kristus, fastsatte, at var Lægen Skyld i en Slaves Død, blev han selv Slave, men tilføjede han ved sin Behandling er fri Mand Fortræd, saa skulde hans Hænder afhugges — altsaa blot en lidt radikal Berøvelse af jus practicandi.

I tysk Ret — i Tyskland er Lægegerningen jo fri — falder Lægens Ansvar ind under de sædvanlige Fahrlassighedsforseelser, men der findes særlig strenge Straffe for den, der ifølge sit Kald eller Erhverv har særligt Ansvar. I norsk og østrigsk Straffelov findes særlige Bestemmelser for Lægens Virksomhed og Ansvar: Den, der under Lægevirkomhed anvender Behandlingsmaader, som ikke ere egnede . . . osv., men dette bringer jo i og for sig ingen nærmere Definition eller Begrænsning af Ansvaret. Dansk Ret indeholder mig bekendt ingen særlige Bestemmelser for Læger udover Bestemmelserne om Fratagelse af jus practicandi i Loven om Sundhedsvæsenets Centralstyrelse, — strafferetligt og civilretligt er vi tilsyneladende stillet som alle andre Borgere, men alligevel skaber vor Gerning os en Særstilling.

Af de Forhold, der i Tilslutning til vor Gerning falder ind under Straffeloven, skal jeg lade alt om Fosterfordrivelse, Utugt, falske Erklæringer og andet lægeligt Bedrageri osv. ligge og holde mig til Undladelsessynderne — alt, hvad der vedrører Straffelovens § 199.

Dette aabner straks Spørgsmaalet, om Lægens Pligt til at yde Lægehjælp. Rent juridisk er Forholdet vist det, at foreligger der ikke Livsfare for Patienten eller et kontraktligt Forhold mellem Pt. og Læge, saa har Lægen ingen Pligt til at yde Hjælp. Men rent moralsk er dette Standpunkt absolut uholdbart; faar det Lov at raade, vil det i høj Grad nedbryde Lægens Ansvarsfølelse og Anseelse, ganske simpelt fordi det er i Strid med selve Lægegerningens Natur. Herhjemme gør *Pontoppidan* ogsaa med Styrke dette gældende, men i andre Lande ses det, at den rent juridiske Fortolkning træder i Forgrunden. Hvor vidt det kan drives, ses i følgende Tilfælde, som jeg har fundet hos *Brouardel*:

En Læge bliver kaldt til en Fødende af den tilstedeværende Jordemoder; han vil gøre Tangforløsning, men ligesom han har faaet anlagt Tangen, kommer Faderen in spe farende ind og begynder at overfuse ham med Skældsord; der udvikler sig et Skænderi, som resulterer i, at Lægen fornærmet lader Tangen ligge i Konen og gaar sin Vej. En anden Læge tilkaldes, men da han hører Sammenhængen, gaar han ogsaa uden at ville foretage sig noget. Da Jordemoderen har staaet og set lidt paa Tangen, tager hun en rask Beslutning, haler i den og faar ogsaa Barnet levende frem. Der bliver foranstaltet Undersøgelse mod de to Læger og mod Jordemoderen, hvis Instruks forbød hende at udføre operative Indgreb. *Brouardel* afgav det Skøn, at vel havde de to Læger handlet »un peu à la légère« — men Jordemoderen havde ikke Lov til at trække i Tangen. Han tilføjer, at Sagen fik ingen Følger, jeg antager for at berolige Tilhørerne, som maaske var blevet lidt nervøse for Jordemoderens Skæbne.

Jeg synes næsten det værste ved denne Sag er *Brouardel's* Standpunkt; jeg tror det skader hans Stands Anseelse langt mere, end at de to Læger bærer sig saa forrykt ad. Som Modstykke kan jeg nævne, at en dansk Overchirurg for et Par Aar siden udtalte i Medicinsk Selskab, at den praktiserende Læge, som beholdt en Patient med tvivlsom Appendicitis hjemme og ikke tilsaa ham med faa Timers Mellemrum, burde miste sin jus practicandi, en Betragtning, han dog med Rette ikke vandt Medhold i.

Der har herhjemme været flere Sager, der faldt ind under Straffelovens § 199; jeg skal nævne en enkelt af dem: Til en Sygehushæge ved et lille Provinssygehus bliver der en Nat — til Lægens Privatbolig — bragt i Automobil en Soldat, der var faldet af Vognen et kort Stykke derfra. Han var bevidstløs med Symptomer paa Hjerneblødning og Hjernerystelse; Lægen undersøgte ham uden at tage ham ud af Vognen, ansaa Situationen for haabløs og lod ham køre 1 Mil til hans eget Hjem, hvor han døde næste Dag. Ved den legale Obduktion fandtes en Hjerneblødning, der undertiden kan helbredes ved en større Operation, Trepanation. Det sagkyndige Skøn gik bl. a. ud paa, at man ikke kunde forlange, at en Læge ved et mindre Sygehus skulde kunne udføre et saadant Indgreb, og han blev frifundet baade ved Under- og Overinstansen, dels under Hensyn til dette og dels under Hensyn til, at det ikke

skønnedes oplyst, at Transporten havde forværret Sygdommen, endsige medført Døden, og dels fordi Helbredelse overhovedet var yderst problematisk. Afdøde Professor *Pontoppidan*, der dengang var Formand for Retslægeraadet, mente vistnok ud fra lægelige, eller maaske rettere retsmedicinske, Syønspunkter, at denne Fri-findelse var urigtig.

En anden Sag drejede sig om en Læge, der faar telefonisk Meddelelse i sin Konsultation om, at en af hans Patienter har drukket en hel Flaske Morfinopløsning til Indsprøjtning — en absolut dødelig Dosis. Han opfordrer Familien til at holde Patienten vaagen, og dersom dette skulde mislykkes, da ringe igen. 3 Kvarter senere ringes der igen, at nu sov Patienten, og Lægen gaar saa straks derhen, men Patienten dør. Retslægeraadet udtalte, at det ikke var usandsynligt, at Patienten kunde have været reddet, hvis Lægen var kommet 3 Kvarter tidligere. Han idømtes ved Politirettens Dom en Bøde paa 200 Kr. for Overtrædelse af § 199.

Som min egen Mening maa jeg hævde, at Lægens Ansvar efter § 199 maa tages meget vidt. Kaldes han til en Patient, saa maa han komme, saafremt der ikke findes afgørende Hindringer, og han maa gøre alt, hvad der staar i hans Magt, og jeg kan kun ønske, at denne Betragtning ogsaa juridisk skaffer sig et Udtryk.

I øvrigt skal jeg lade de strafferetlige Forhold ligge; den Del af Kunstfejlene og Legemsbeskadigelser, der falder ind herunder, vil jeg hellere omtale senere. Blot maa jeg sige: I Tyskland og andre Steder rejser der sig stærke Røster for, at hvor en Læge staar som sigtet for en alvorlig strafferetlig Forseele, f. Eks. Fosterfordrivelse, der skal en Læge medvirke ved Forundersøgelsen. Der er jo sikkert noget rigtigt heri; *Nordentoft-Affæren* f. Eks. viste klart, hvilke uhyre Vanskeligheder en ikke lægekyndig Undersøgelssdommer kan blive stillet overfor, men om Spørgsmaalet kan løses i Praksis, skal jeg ganske henstille, jeg ved ikke, om der er Hjemmel herfor i dansk Ret.

Jeg skal derefter gaa over til de Forhold, der i Praksis hyppigst kommer frem under civilretlige Søgmaal, først om Lægens Ret til at underkaste Patienten en Operation.

Dette Problem er hyppigt debatteret i Udlandet. I Tyskland har man med sædvanlig Grundighed opstillet halvfilosofiske Retsdogmer for at underbygge denne Form for Legemsbeskadigelse,

idet man gaar ud fra en formodentlig velbekendt, af *Liszt* opstillet Regel, at naar Staten har anerkendt et bestemt Formaal som lovligt, in casu Borgernes Helbredelse og Sundhedsbevarelse, saa er ogsaa alle til Formaalets Opnaaelse nødvendige Handlinger dermed anerkendt som lovlige. Dette forekommer jo os lidt vel kunstigt, men en Realitet er vel Spørgsmaalet om, hvem der skal give sit Samtykke til Operationen, for at denne bliver lovlige. I Frankrig anlagde en Mand Sag mod en Læge, fordi denne havde opereret Mandens fraseparerede Hustru uden hans Samtykke. Da det viste sig, at Manden ikke havde set sin Kone i 2 Aar og Lægerne udtrykkeligt i Forvejen havde spurgt, om der var en Mand at underrette, og havde faaet benægtende Svar, saa afvistes Sagen. I Tyskland havde en 16-aarig Pige tilladt en Læge at tage noget af hendes Hud til Transplantation paa en Patient (Pigens Madmoder). Pigens Fader, der ikke var underrettet, anlagde Sag, men Lægen blev frikendt (Rigsretten Leipzig).

Herhjemme har vi ikke haft noget rent Tilfælde af denne Art, men Spørgsmaalet har dog været berørt i en Sag om en Ørespecialist X, der bliver tilkaldt til en Købmandskone med Ørebetændelse; han tilraader Indlæggelse paa det nærliggende Provinssygehus, og hertil har Manden vistnok udtalt noget om, at han ikke vilde have Konen opereret. Inde paa Sygehuset mener X efter fornyet Undersøgelse, at Operationen er absolut nødvendig, hvis Patientens Liv skal reddes. Den blev udført omgaaende, uden at Manden var underrettet, og den efterfulgtes af en Ansigtsslammelse, for hvilken der ikke kan paalægges X noget Ansvar. Manden nægtede at betale X 150 Kr. i Operationshonorar, og Retten udtalte, at da X ikke havde godtgjort sin Berettigelse til at foretage Operationen, havde han ikke noget Krav paa Honorar. Retslægeraadet havde udtalt, at vel var Operationen nødvendig, men den kunde godt have været opsat til Manden var underrettet.

Sagen er nu ikke fuldt oplyst i de Kilder, der har været mig tilgængelig, men Konens Samtykke maa jo i hvert Fald have foreligget, og Dommen vil vist derfor forekomme de fleste Læger lidt aparte. Den er jo et Vidnesbyrd om, at Læger skal være lidt forsigtige ogsaa paa dette Punkt, der vel ikke rummer store Vanskeligheder for os overfor voksne Individuer, der er ved deres Fornufts fulde Brug; men bringes nu en bevidstløs Tilskadekommen

ind paa Hospitalet i en Tilstand, der kræver øjeblikkelig Operation, hvad saa? Ja, er det ugørligt at komme i Forbindelse med de paarørende, vil jeg for mit Vedkommende foretage, hvad jeg anser for absolut nødvendigt, selv om det f. Eks. skulde blive Amputation. Men kommer nu de paarørende og nedlægger Indsigelse mod en Operation, der efter mit Skøn er livreddende, hvad saa? Meget vil vel afhænge af Indsigelsens Begrundelse, men er den fuldstændig forvirret og taabelig, hvad undertiden sker, saa tror jeg, at jeg vil nægte at tage Ansvar for Patientens fortsatte Forbliven paa Hospitalet, og straks lade ham transportere hjem, — eller i hvert Fald lade Sygevoغن køre frem, saa vil jeg vel nok betænke mig en Gang til, og saa vilde jeg være glad ved at vide, hvad en juridisk Forsamling som denne vilde raade mig til. Hvad sker der, hvis jeg opererer? Hvad sker der, hvis jeg sender Patientten hjem, og han dør, og jeg maaske har forladt en under min Varetægt staaende i hjælpeløs Tilstand — § 197? Og hvad sker der de paarørende for deres Indgriben? Jeg skal tilføje, at mange Hospitaler har i deres Regulativ en Bestemmelse om, at hvis Patientten ikke følger Lægens Anvisninger, har man Ret til at udskrive ham.

Hvad jeg ogsaa gerne vilde vide er, om Straffelovens Bestemmelser i Slutningen af § 199 giver Lægen en ligefrem Pligt til i den omtalte Situation at gøre, hvad han anser for nødvendigt.

Derimod kan der vel næppe være Unighed om herhjemme, at er Tilladelsen til Operation først givet, saa maa det være Lægens Ret at bestemme, hvor langt denne skal udstrækkes.

Engelsk Ret har godkendt denne Betragtning i et Tilfælde, hvor en Læge ved Operationen fandt begge Æggestokke syge hos en Kvinde, medens han forud havde troet, at kun den ene var syg; de fjernedes begge, og Retten tilkendte ham Honorar med nævnte Begrundelse; men for tysk Ret fik en analog Sag det stik modsatte Udfald.

Jeg skal derefter gaa over til de egentlige Kunstfejl. De kan deles i to Grupper: de passive og de aktive.

De passive — Undladelse af at foretage de nødvendige Indgreb — skal jeg ikke komme meget ind paa. De vil kun sjældent komme frem til en juridisk Prøvelse; Patientterne vil vanskeligt kunne faa Øje paa dem og Lægen vil saa uhyre let kunne slippe fra,

men jeg vil fremhæve, at disse Kunstfejl i Virkeligheden er Fremtidens store Skræmmebillede; det er dem, der rejser sig som en Trusel mod Lægegerningen ud fra de mange Erstatnings søgmaal, og som rammer Befolkningen langt stærkere, end de rammer Lægerne. Arbejder vi først i en Atmosfære af Mistænksomhed, under et Pres af Nervøsitet for retslige Søgmaal, saa vokser Undladelsesynderne frem som Paddehatte og degraderer Lægerne til en Art oplyste Kvaksalvere; thi det er jo netop en af de Ting, der skiller os fra Kvaksalverne, at vi raader over en Samling paa Viden og Erfaring byggede aktive Hjælpemidler, og tør bruge dem, selv hvor vi ved, at et godt Resultat hænger i en Traad. Og hvad bliver der af Fremskridtene? Hvem tør prøve det nye, der endnu ikke har faaet Autoriteternes undertiden noget sendrægtige Anerkendelse? Dette er maaske for sorte Tanker, men de melder sig, naar man sætter sig ind i, paa hvor løst et Grundlag Læger undertiden trækkes frem for Offentlighedens Kritik. I Virkeligheden anser jeg i hvert Fald de aktive Kunstfejl for i Realiteten langt mindre farlige, de modarbejdes af saa mange Forhold — den lange Lægeuddannelse, den indbyrdes særdeles vaagne Kritik og saa meget andet — at deres reelle Farlighed er mindre end man skulde tro.

De aktive Kunstfejl falder i 2 Grupper: de fejle Diagnoser og den fejlagtige Teknik — de forekommer jo overhovedet sjældent udenfor Chirurgiens forskellige Felter.

De fejle Diagnoser skal jeg af Hensyn til Tiden helt springe over, saa meget mere som de sjældent faar praktisk juridisk Betydning. Det kan ske, hvor der foreligger enten utilladelig mangelfuld Undersøgelse, som i et Tilfælde, hvor en Læge gav en Patient, der vilde gifte sig, Attest for, at han ikke led af Syfilis, uden at underkaste ham nogen som helst Undersøgelse. Patienten havde smittefarligt Udbrud; det kostede Lægen 400 Kr. i frivillig Bøde, men han undgik Tiltale. Endvidere kan der foreligge strafbar Uvidenhed, men det er uhyre vanskeligt at fastslaa, hvad en Læge skal vide, maaske netop med Undtagelse af de saakaldte Maksimaldoser, der paa Grund af visse Sikkerhedsforanstaltninger sjældent giver Anledning til strafbare Overtrædelser. Jeg tror, at overfor den grove Uvidenhed vil det være uhyre vanskeligt at holde Ansvar fast.

Ved Bedømmelsen af de tekniske Kunstfejl aabner der sig følgende Spørgsmaal:

Hvorledes er den valgte Metode?

Hvorledes er Metoden gennemført? og

Er indtrufne Uheld hændelige eller ikke?

Skal man kritisere Lægens Valg af Metode, maa det erindres, at de lægevidenskabelige Sandheder har en kort Levetid; der sker stadigt nye Fremskridt, og jo større det nye er, des stærkere støder det ofte an mod de gamle Dogmer. *Semmelweis'* Skæbne er et Eksempel herpaa, og da Antiseptiken kom frem, affødte den et Utal af Retssager, der fremkaldte den berømte Kirurg *Velpeau's* Nødraab til Retten i Paris: Mine Herrer, De har i Deres Hænder Kirurgiens Fremtid.

Og saa maa det erindres, at der paa saa mange Omraader hersker stor Usikkerhed i de tekniske Spørgsmaal; det gør, at Lægens Valg bliver i høj Grad subjektivt — det, der falder godt for den ene, passer ikke den anden —, undertiden maaske mere følelsesbetonet, præget af Stemning og Smag og derfor mindre sikkert. Og paa den anden Side kræver Gerningen en Afgørelse, og det en Afgørelse, der falder straks og falder bestemt; jeg tror Læger mere end andre Ansvarshavende i deres daglige Gerning stilles overfor dette: paa et usikkert Grundlag at skulle træffe en Afgørelse og iværksætte den uden at kunne revidere den, før det er for sent. En Læge, der skal fylde sin Plads, maa have Karakter og Dristighed til at gøre dette, ellers svigter han i Virkeligheden sin Pligt, og dette synes jeg maa fastslaaes saa stærkt som muligt, naar man vil bedømme, hvorledes han har røgtet sit Ansvar. Det, der maa være det afgørende, er, om han kan give videnskabeligt antagelige Grunde for sin Handlemaade, Resultatet er i denne Forbindelse i Virkeligheden betydningsløst.

Og ganske det samme gælder jo det andet Spørgsmaal, hvorledes han har gennemført den valgte Metode. Der maa skelnes skarpt mellem Skødesløshed og principielle Fravigelser, selv om disse sidste maaske straks ser mærkelige ud. Der forekommer her en Del Tilfælde, hvor Lægen har undladt nogle af de almindelige Forholdsregler, f. Eks. ved Rensning af et Saar, fordi han ansaa dem for overflødige i det paagældende Tilfælde. Fastslaar nu et alsidigt sagkyndigt Skøn, at han har begaaet en Fejl, saa

aabner der sig det Spørgsmaal, om han hermed har Ansvaret for samtlige ulykkelige Følger, eller kun for dem, der bevisligt eller overvejende sandsynligt direkte skyldes Behandlingen. Jeg skal belyse det ved et Tilfælde fra Tyskland:

En Læge havde syet et kvæstet, af Jord forurenset Saar sammen; Pt. fik Saarbetændelse, Stivkrampe og døde. I Bunden af Saaret fandt man Rester af Jord og Grus. Rettens lokale Sagkyndige samt det lægevidenskabelige Fakultet udtalte, at vel var Behandlingen forkert, men Resultatet kunde være blevet det samme ved en fuldt korrekt Behandling. Et Overskøn, der afgaves af Ministeriets Medicinalkonsulent, udtalte derimod, at vel kunde Døden være indtraadt efter den korrekte Behandling, men den anvendte Fremgangsmaade var ganske fejlagtig, og Lægen maatte derfor være ansvarlig for samtlige ulykkelige Følger, der kunde henføres til den af ham begaaede Fejl. Udfaldet af Sagen er desværre ikke meddelt, dansk Ret vilde saa vidt jeg ved nærmest have fulgt det første Skøn.

Endelig er der tilbage det, man kalder Uheldene, disse tro Følgesvende i al vor Virken. Der er f. Eks. alle de antiseptiske Uheld, der juridisk set ikke spiller nogen stor Rolle herhjemme, formentlig fordi de fleste ved, at ethvert Saar rummer Muligheder, som Lægerne ikke kan beherske. Men i Lande, hvor Søgmaal mod Lægerne hører til Dagens selvfølgelig Begivenheder, forekommer de ret hyppigt i den juridiske Praksis. Der er f. Eks. fra Tyskland meddelt et Tilfælde, der hændte den berømte Orthopæd *Lorenz*. En stor Forretningsmand søger *Lorenz* for en alvorlig Ledlidelse, som *Lorenz* meddeler ham maa opereres; nogle Dage senere indlægges Pt. saa paa Kliniken, men ved Ankomsten meddeler han *Lorenz*, at han har undersøgt, hvor lang Helingstid Saaret efter en saadan Operation kræver; han har indstillet sine Forretninger paa at undvære ham saa længe, men en Overskridelse af denne Tidsfrist — det ønsker han at fremhæve til Efterretning for Geheimerathen — vil paaføre ham betydelige økonomiske Tab. Efter denne maskerede Trusel nægtede *Lorenz* at operere Manden, udskriver ham, men faar straks et Søgmaal til Erstatning for det Næringstab, Pt. har lidt ved at maatte indstille sig paa Operation. For at undgaa Sagsanlæg betaler *Lorenz* frivilligt en større Sum.

Tilfældet viser, hvor stor Lægens Nervøsitet og Patientens Graadighed kan blive, naar de begge vænnes til at betragte deres Mellemværende som et rent juridisk Forretningsanliggende.

I Almindelighed maa det vel siges om de antiseptiske Uheld, at har Lægen gennemført antiseptiske Forholdsregler, der kan anerkendes af Autoriteter indenfor Lægevidenskaben, saa maa de regnes til de hændelige Uheld.

Men der er jo ogsaa en anden Form for hændelige Uheld; jeg tænker paa dem, der beror paa det jeg vilde kalde ethvert menneskeligt Væsens Fejlprocent, den, der synker og synker ved stigende Øvelse og Paapasselighed, men som aldrig naar Nulpunktet. Lad mig tage et Eksempel som de saare berømte Servietter, der glemmes i en Patient. De bruges f. Eks. til at holde Tarmene til Side ved en Underlivsoperation, og glider de bort i Underlivet, sker det undertiden, at Saaret sys sammen, uden at de fjernes. For at forhindre at dette sker, har man egentlig kun 2 Metoder: den ene gaar ud paa, at Servietten gøres saa stor, at en Del af den altid er udenfor Saaret, den slippes aldrig helt ind. Den anden bestaar i, at man har Tal paa Servietterne; de fordeles i Bundter paa 10, der tælles 2 Gange efter. 10 Bundter pakkes i en Bøtte og desinficeres, og ved Operationens Begyndelse aabnes Bøtten og Servietterne tælles atter. Naar Saaret skal sys sammen, lægges de benyttede Servietter op paa Gulvet i Rækker paa 10, de og Bøttens Restindhold tælles, og Operatøren ved dermed, hvor mange han skal finde i Patienten. Denne Metode hviler altsaa paa Menneskets Evne til at tælle til 10, noget af det sikreste, der findes; men svigte kan den, spørg blot i Nationalbanken om Fejltællingsprocenten; men skal jeg vælge mellem disse to Metoder, saa vælger jeg ubetinget den sidste, ikke fordi jeg er berettiget til at hævde, at den er bedre, men fordi jeg er sikker paa, at jeg i givet Tilfælde langt lettere vil kunne overbevise en Dommer om, at jeg med den har gjort, hvad der staar i et Menneskes Magt for at forhindre Ulykker. Der har været en Del Sager af denne Art herhjemme de senere Aar, men de fleste er vistnok ordnet ved frivillig Betaling, maaske fordi man har glemt at tælle i disse Tilfælde, men en enkelt er naaet frem for Retten, støttet til en Erklæring fra en Kirurg af den største Anseelse; han udtalte heri, at det at glemme en Tampon var et Uheld, der kunde hænde for den dyg-

ligste og samvittighedsfuldeste Kirurg; nu er det vel rigtigt, at det er uigennemførligt at holde Tal paa Tamponer, men derfor burde der ogsaa i det omtalte Tilfælde være benyttet Servietter, der kan tælles; Erklæringen blev da ogsaa underkendt af Retten, Sagsøgeren fik 2000 Kr.

· Og saa maa jeg blot til Slut om Uheldene fremhæve, at et hændeligt Uheld er en yderst variabel Størrelse. Det, der kan hænde for en ung, mindre øvet Kirurg, hænder ikke for en gammel Rotte, en rolig Patient rummer langt mindre Fare end en hysterisk og ubehersket, en dødtræl, overanstrengt Kirurg paa en stort, stærkt trafikeret Service kan begaa Ting, der maa være fremmede for en lille rolig Klinik osv. Variationerne er utallige og alt skal huskes den Dag, Regnskabet skal gøres op.

Dette sidste viser maaske mere end alt andet, jeg har sagt, hvilke Vanskeligheder Juristen stilles overfor, naar han skal udmaale Lægens Ansvar. Det viser, hvor umuligt det vil være at formulere Regler, og det viser dermed Nødvendigheden og Betydningen af det sagkyndige Skøn; Afgørelsen maa jo i de aller fleste Tilfælde bygges udelukkende paa dette Skøn. Det bliver derfor af den største Vigtighed, hvorledes og af hvem dette Skøn afgives.

I saa godt som alle Lande har man en Forsamling paa 8 eller flere Læger af forskellige Specialiteter til dette Brug, ja i Tyskland f. Eks. indhentes Skøn fra Rettens Tilforordnede, fra det lokale lægevidenskabelige Fakultet samt fra Ministeriets Medicinalkonsulent. Herhjemme havde man til 1907 et Sundhedskollegium, bestaaende vistnok af 8 Læger foruden Apotekere, men fra 1907 deltes dettes Forretninger, saaledes at de lægevidenskabelige Skønforretninger overgik til et Retslægeraad, der bestaar af Professoren i Retsmedicin som Formand, en Specialist i Fødsels-hjælp samt en Specialist i Sindssygdomme som Medlemmer. Dette Raad er i Virkeligheden et Overskøn og virker som saadant: det kan i specielle Sager tilkalde en speciel Sagkyndig, der i Forvejen er udpeget af Justitsministeriet for 10 Aar ad Gangen. I en kirurgisk Sag f. Eks. bestaar Raadet altsaa af de 3 permanente Medlemmer samt den tilforordnede Kirurg. Dette giver en let og hurtigt virkende Institution, der sikkert i Øjeblikket virker fuldt tilfredsstillende. Men hvis Ansvarssøgsmaalene bliver talrigere i Fremtiden, og altsaa netop de mest tvivlsomme Spørgsmaal duk-

ker frem i større Antal — f. Eks. en Sag, der har Tilknytning til et indenfor et Speciale brændende Stridsspørgsmaal af subtil Art — saa er det vel et Spørgsmaal, om den sagsøgte Læge kan føle sig helt tryk ved, at Afgørelsen kan komme til at hvile alene paa én særligt Sagkyndig. En Udvidelse af de specielt Sagkyndiges Antal kan i saa Fald blive ønskelig, og vil vel heller ikke støde paa større Vanskeligheder.

Jeg skal nu slutte, men til sidst maa jeg blot sige: Jeg tror der kan gøres meget for at forebygge, at disse Ansvarsspørgsmaal mod Lægerne tager til i Omfang, og der arbejdes i Virkeligheden stærkt derfor fra Lægernes Side, om end naturligvis Formaålet i første Række ikke er netop dette. Jeg tænker her paa den Hævdelse og Styrkelse af Lægetraditionen, der ligger i, at man søger at tvinge de unge Læger ind i en fleraarig Hospitalsuddannelse straks efter Eksaminen, saaledes at deres Uddannelse fuldendes under Øjnene af Standens bedste Folk, endvidere ved Fortsættelseskurser for ældre praktiserende Læger, ved Specialistordningen, ved Organisationen af videnskabelige Foreninger og vel ogsaa ved Kampen med Sygekasserne, den praktiserende Læges store Arbejdsgiver. Denne Kamp har ikke blot en simpel Graadighed som Bevæggrund, men den bunder i Kravet om, at Lægen for at skaffe sig et passende Udkomme ikke maa være tvunget til at paatage sig saa stor en Sygekassepraksis, at Tilsynet med det enkelte Medlem bliver uforsvarligt.

Og kan mon Juraen ikke ogsaa hjælpe os lidt, f. Eks. ved at fædde saa drakoniske Afgørelser, som Loven tillader, saavel ved Frifindelser som ved Domfældelser; begge kan virke afskrækkende paa rette Sted. Det er maaske ikke meget, der i Øjeblikket kan gøres i denne Retning, men vi har jo Lov at ønske.

Skulde jeg sammenfatte det, jeg har sagt, maa det lyde omtrent saaledes:

Det stigende Antal Søgmaal, der har Tilknytning til Lægens Ansvar, skyldes i Hovedsagen Befolkningens ændrede Holdning overfor disse Spørgsmaal. De rummer ogsaa ved Frifindelsen en Fare baade for Lægerne og for Befolkningen — Undladelsessynderne — og bør modarbejdes dels ved de størst mulige Krav til Lægens Uddannelse, dels ved en efter Tiderne

passende Regulering af Lægens Arbejdsomraade og økonomiske Niveau, og endelig ved saa kategoriske Retsafgørelser, som Loven tillader.

Lægens Ansvar efter § 199 maa tages i den videst mulige Fortolkning, paa Grund af Lægegerningens særlige Natur.

Ved Bedømmelse af Kunstfejlene maa det særligt tages i Betragtning, om Lægens Valg af Metode samt eventuelle Fravigelser fra denne skyldes antagelige videnskabelige Grunde eller blot Skødesløshed.

Endvidere om indtrufne Uheld under Hensyn til Tilfældets individuelle Ejendommeligheder maa regnes til de hændelige eller ikke hændelige.

Udmaalingen af Lægens Ansvar kan kun ske ud fra et for hvert enkelt Tilfælde indhentet sagkyndigt Skøn, der maa repræsentere alle de relevante lægevidenskabelige Synspunkter.

D i s k u s s i o n.

Højesteretssagfører *N. Cohn* havde i Anledning af Sagen mod Tandlæge Rohn*) beskæftiget sig en Del med det foreliggende Spørgsmaal, og var enig i, at der i de senere Aar ogsaa herhjemme var en Stigning i Erstatningssager mod Læger; det rummer dog næppe nogen virkelig Fare for Lægerne, hvilket bl. a. ses af de forholdsvis faa Domfældelser. Medens der vel ikke er større Tvivl om, at det i slige Sager er den almindelige Erstatningsregel, der maa gælde, ligger den egentlige Vanskelighed saa at sige altid i Beviset, og her vil Lægmands-Patienten jo i Reglen staa meget ulige overfor den paagældende Læge, som jo er den, der maa forklare det passerede, hvortil saa i Almindelighed vil komme Sagkyndiges — altsaa andre Lægers — Skøn.

I udenlandske Retsafgørelser ser man hyppigt, at Domstolen selv tager Standpunkt for og imod ogsaa med Hensyn til de specielle lægevidenskabelige Spørgsmaal, om end naturligvis paa Basis af de foreliggende sagkyndige Skøn. Dette er næppe heldigt; thi det er jo ikke muligt for juridiske Dommere selvstændigt at træffe saadanne Afgørelser. Det rigtige vil derfor være, at det af de Sagkyndige udarbejdede Materiale, der forelægges Dom-

*) H. R. D. i U. f. R. 1923 p. 253

stolen til dens Vejledning, bliver saa fyldigt og udførligt som vel muligt.

Dette bør, hvad specielt dansk Ret angaar, navnlig være Tilfældet med Retslægeraadets Erklæringer; disse bør ikke være saa korte og knappe, som de hyppigt er, men de bør være udførlige Udtalelser, hvori det navnlig ogsaa siges, hvorfor Retslægeraadet kommer til sit Resultat. I modsat Fald bliver Retslægeraadets Erklæring ikke et Skøn, men snarere en Dom, og dette er højst uheldigt, ogsaa fordi den ikke-lægelige Part let vil føle sig utryk ved Tanken om, at det er lutter Læger, der i Virkeligheden har afsagt Dommen. Retslægeraadet bør derfor i Fremtiden altid afgive udførlige og begrundede Erklæringer.

Professor *Ellermann* fandt det i og for sig klogest, at Retslægeraadets Erklæringer i Almindelighed var forholdsvis korte; det maa nemlig være Helheden af Sagen, man faa have for Øje, og derfor som Regel svare i Helhed og kort; tager man altfor mange Smaapunkter med i Besvarelsen, vil dette let medføre, at Helhedsindtrykket gaar tabt, og dermed den rigtige Forstaaelse af Erklæringen.

Overretssagfører *Byrdal*: Naar der herhjemme føres Erstatningssag om en Læges Ansvar, vil der jo hyppigt til Brug under Sagen blive indhentet en Erklæring fra Retslægeraadet; dette er ikke tilstede under Proceduren og kan altsaa ikke udspørges yderligere, hvilket jo er yderst uheldigt, da det Grundlag, paa hvilket Sagen — under dens skriftlige Forberedelse — har været forelagt Retslægeraadet, hyppigt vil vise sig at være højst ufuldkomment.

Lægernes naturlige Kollegialitetsfølelse kan ogsaa være farlig for disse Sagers Udfald, idet Domstolene, efter Talerens Mening, var noget for tilbøjelige til ganske kritikløst at følge Lægernes, og navnlig Retslægeraadets, Forklaringer.

I England — hvor man gaar ud fra Retten til at kræve en betydelig Dygtighed hos den, der har offentlig Autorisation som Læge — afgøres Spørgsmaalet om hans Ansvar ikke af andre Læger eller af et Kollegium af Læger, men af en Jury.

Højesteretssagfører *Karsten Meyer* kunde paa ingen Maade give den sidste Taler Ret i, at Domstolene uprøvet lægger Retslægeraadets Erklæringer til Grund, og anførte som Eksempel en nylig

afgjort Retssag, hvor der — med Rettens Samtykke — efter Retslægeraadets Erklæring blev afhørt ikke mindre end 3 udenforstaaende Læger som sagkyndige.

Professor *Ussing* kunde i det væsentlige slutte sig til Højesteretssagfører *Cohns* Udtalelser. Om udførligere Erklæringer fra Retslægeraadet vilde afhjælpe Vanskelighederne kunde maaske være tvivlsomt; men det er ikke tilstrækkeligt, at der i Sager af Betydning kun foreligger en Erklæring fra Raadet; ogsaa andre Sagkyndige bør spørges, og det vigtigste er, at de paagældende Læger kommer tilstede under Proceduren, saaledes at de kan yderligere udspørges af Juristerne.

Kontorchef *L. N. Hvidt*: Præmisserne til Retslægeraadets Erklæringer burde efter Talerens Mening ved Udtalelserne om de rent lægelige Spørgsmaal være ganske korte og derved virke med samme Kraft som en Højesteretsdom. Anderledes med de mere alménmenneskelige Udtalelser; ved disse vil det sikkert være saare godt at have lange Præmisser, jfr. f. Eks. de yderst udførlige Observationserklæringer. Spørgsmaalet om, at Lægerne kommer tilstede under Proceduren er selvfølgelig af stor Vigtighed og bør nøje overvejes, idet Kravet herom jo er uhyre forstaaeligt set fra Advokaternes Standpunkt.

Overretssagfører *Axel Bang* vilde give Lægerne det Raad ikke ved Trusel om Sagsanlæg at lade sig skræmme til at betale Erstatning; det vilde blive for farligt, da der jo derved vilde fremelskes altfor mange ubegrundede Erstatningskrav, og — som fremhævet bl. a. af Indlederen — er Domfældelsernes Antal jo meget ringe.

Professor *Schaldemose*: I en Mængde Tilfælde maa en Læge for at søge et Onde kureret anvende en Fremgangsmaade, som er overordentlig farlig og kan medføre Døden; derfor maa der være en Række Tilfælde, hvor Uheld indtræffer, og dette maa naturligvis — hvad Ikke-Læger hyppigt overser — tages i Betragtning ved Erstatningsspørgsmaalets Afgørelse. Taleren vilde mene, at Overlægerne — og ogsaa de af Retslægeraadet i de enkelte Sager tilkaldte Sagkyndige — i Almindelighed ikke var utilbøjelige til at give personligt Møde i Retten.

Højesteretssagfører *N. Cohn* maatte fastholde Nødvendigheden af, at Retslægeraadet gav udførlige og begrundede Udtalelser;

ellers vilde det rent praktisk blive saaledes, at Raadets Erklæringer blev en Art Fagdomstols Domme, der af den egentlige Domstol blot blev gjort exigible.

Højesteretssagfører *C. B. Henriques* sluttede sig til Cohn; det vil altid være baade i Parternes og i Domstolenes Interesse at se en begrundet Erklæring, og allervigtigst vil være Muligheden af at kunne faa Raadets Medlemmers mundtlige Forklaringer under Proceduren.

Byretsdommer *Jacobæus* vidste fra en Retssag af heromhandlede Art, som han nylig havde behandlet, hvor vigtigt det er, om Lægerne selv moder i Retten og giver Forklaring; man maatte derfor hilse Professor Schaldemoses Udtalelse desangaaende med Glæde.

Foredragsholderen afsluttede, idet han navnlig fremhævede, at de engelske Jurykendelser angaaende Lægens Ansvar efter Talerens Mening var ganske haabløse ved deres usagkyndige Afgørelse af de lægevidenskabelige Spørgsmaal.

Se ogsaa Læge *Johan Kuhns* Bemærkninger i Ugeskrift for Læger 1924 (86. Aargang) pag. 43—44.

SIKKERHEDSOVERDRAGELSE AF FORDRINGER.

(Foredrag af Professor Dr. jur. Henry Ussing den 21. Januar 1924.)

Efter Mindeordene over vor elskede gamle Formand, *Julius Lassen*, har Bestyrelsen ønsket, at der skulde fremdrages et af de Emner, som han i særlig Grad har gjort til Genstand for Undersøgelser. Det har vel været Bestyrelsens Tanke, at ogsaa den egentlige Forhandling i Aften i nogen Grad skulde bidrage til at gøre Mindet om ham levende iblandt os. I alle Tilfælde er det ud fra denne Tanke, jeg har valgt Aftenens Emne. Det er et Problem, som gentagne Gange har beskæftiget *Jul. Lassen*. Det optog ham stærkt, men voldte ham ogsaa Bekymringer, fordi han ikke naaede til et Resultat, der faldt sammen med vore Domstoles. Den mest indgaaende Behandling gav han det i sin fremragende Afhandling om kunstig Kreditorbegunstigelse, der findes i Tidsskrift for Retsvidenskab 1917. Et andet af de deri behandlede Spørgsmaal forelagde han selv her i Foreningen ved Mødet den 30. Oktober 1916. Derimod kom han ikke til at opleve en Drøftelse af Afhandlingens Undersøgelser om Sikkerhedsoverdragelse af Fordringer. Det er da nærliggende at benytte en Lejlighed som denne til at indhente det forsømte, saa vidt det nu lader sig gøre.

Hvad jeg kan sige om Emnet, bygger næsten helt igennem paa *Jul. Lassen's* Undersøgelser i den omtalte Afhandling. Jeg har ikke syndeligt nyt at lægge til af mit eget. Men *Lassen's* Undersøgelser fortjener til visse at drages frem ved en Lejlighed som denne.

I.

Det første Spørgsmaal, jeg rejser, er da, om Fordringer kan være Genstand for en egentlig P a n t s æ t n i n g.

De kan tænkes gjort til Genstand for en *Underpant*sætning med Iagttagelse af Reglerne i Frdn. 28. Juli 1841 om Pantebrev og Tinglæsning. Herfra ser jeg dog ganske bort i det følgende, da Interessen samler sig om Spørgsmaalet, om der over Fordringer kan stiftes en Panteret, der er bedre beskyttet end *Underpant* i Løsøre, f. Eks. en egentlig *Haandpanteret*, eller en *Sikkenhedsret* med lignende Retsbeskyttelse overfor Tredjemand.

En egentlig *Haandpanteret* kan uden Tvivl stiftes over *negotiable Dokumenter*. Og det samme maa muligvis antages om enkelte andre Grupper af Dokumenter, der har en lignende Betydning for Indkrævningen af Fordringen; dette maa underforstaas i det følgende, naar der tales om *negotiable Dokumenter*. Derimod har det været omtvistet, om en lignende *Sikkerhedsret* kan stiftes over *andre Fordringer*.

I ældre Tid var det den almindelige Opfattelse, at alle skriftlige Fordringer kunde gives til *Haandpant*, derimod ikke mundtlige; dette blev udtalt i enkelte Domme fra Halvfjerdserne og i Lærebøgerne i den senere Del af forrige Aarhundrede, saaledes ogsaa i I. Udgave af *Jul. Lassen's Haandbog* (1892). Til alt Held var disse Sætninger dog ikke direkte fastslaaede ved nogen Højesteretsdom. De hvilede paa en temmelig formel Deduktion: Da *Haandpant* stiftes ved »Overleverelse«, kan det kun stiftes, hvor der er noget at overlevere. Ved en Undersøgelse af de praktiske Hensyn maatte det imidlertid vise sig, at det ialtfald var ganske urimeligt at gøre Forskel paa de to Grupper af Fordringer. Man kan forstaa det Standpunkt, der kun vil anerkende *Haandpant* i *negotiable Dokumenter*. Det kan støttes paa, at det kun er ved *negotiable Dokumenter*, at *Overleverelse* har en lignende faktisk Betydning som ved Ting. Og man kan forstaa det modsatte Standpunkt, der vil anerkende en *haandpantlignende Ret* saavel ved mundtlige som skriftlige Fordringer, naar Skyldneren har faaet bindende Meddelelse om *Pantsætningen* — thi da er *Pantsætteren* afskaaret fra at raade over Fordringen —. Men *Mellemstandpunktet* er ganske urimeligt. Et skriftligt Dokument, som ikke er nødvendigt for Udøvelse af Fordringen ved *Indkrævning* eller *Overdragelse*, er der ikke nogen som helst Grund til at tillægge Betydning med Hensyn til Spørgsmaalet om *Pantere*tens Stiftelse.

Der maa altsaa vælges mellem de to Yderstandpunkter. I Norge har man valgt det første, (altsaa at der kun anerkendes Panteret i negotiable Dokumenter og maaske enkelte andre Grupper af Dokumenter, jfr. f. Eks. Dom i Norsk Retstidende 1918. 205); det skyldes dels, at Lovgrundlaget er et andet end hos os (viljesbestemt Underpant i Løsøre er jo afskaffet), dels vel, at Reglerne er fastslaaet ret tidligt. Begrænsningen til negotiable Dokumenter blev med stor Dygtighed forsvaret allerede i 1872 af *Johs. Bergh*.

Herhjemme kan det andet Standpunkt formentlig nu siges at være antaget som gældende Ret, selv om det ikke er urokkelig fastslaaet. Det antages altsaa, at en haandpantlignende Sikkerhedsret kan stiftes over ikke-negotiable Fordringer, ogsaa mundtlige, ved bindende Underretning til Skyldneren om Pantsætningen. Reale Hensyn taler formentlig klart for denne Ordning. Mundtlige Fordringer og andre ikke-negotiable Fordringer er i mange Tilfælde fra et økonomisk Standpunkt brugbare som Kreditbasis, og det kan heller ikke i Almindelighed siges, at det samfundsmæssigt set er usundt, at de benyttes saaledes. Det anerkendes da ogsaa i de nyeste Kodifikationser, at de kan pantsættes. For dansk Rets Vedkommende frembyder Lovgivningen ingen Hindring for Anerkendelsen. Og det vil stemme godt med dansk Rets almindelige Holdning at anerkende saadant Pant. Dette har Lassen f. Eks. paavist i 1917. Ved Haandpant maa det afgørende ses i, at Pantsætteren sættes ud af den faktiske Raadighed over Tingen. Men en ganske tilsvarende Betydning har ved Fordringer en bindende Meddelelse til Skyldneren. Derfor er det uden Betænkelighed at anerkende Sikkerhedsretten.

Den nyere Teori herhjemme har da ogsaa efterhaanden bevæget sig mere og mere i Retning af at anerkende Pant ogsaa i mundtlige Fordringer.

Banebryderen var *Ernst Møller*, der udtalte sig herfor allerede i 1892 og siden i 1896, begge Gange ganske kort; men større Opmærksomhed vandt Teorien først ved et Møde her i Foreningen den 25. Marts 1901. Her blev den forsvaret af Indlederen, *Frits Bülow*, og fik straks i det væsentlige Tilslutning fra *Jul. Lassen* og daværende Docent *Munch-Petersen*, medens *Niels Lassen* yttrede nogen Betænkelighed. I II. Udgave af sin Haandbog (1908)

optog *Jul. Lassen* Teorien, og kort efter ser vi den sætte Spor i Praksis.

Begyndelsen blev gjort af Viborg Overret i en Dom af 11. Oktober 1909 (U. f. R. 1910. 260). Den angik et Tilfælde, hvor en Handlende, der søgte Tvangsakkord, havde givet Tillidsmændene i Henhold til Akkordlovens § 2 Sikkerhed i en Række udestaaende Fordringer. Han havde tilskrevet dem, at han til Sikkerhed for deres Betaling havde »deponeret« udestaaende Fordringer ifølge vedhæftede Liste«. Da han saa gik fallit, opstod Spørgsmaalet, om Tillidsmændene kunde hævde deres Sikkerhedsret. Viborg Overret udtalte, at Erklæringen maatte forstaas som g a a e n d e u d p a a t g i v e H a a n d p a n t i Fordringerne, men at der ikke kunde anses stiftet nogen Sikkerhedsret, da der ikke var givet Debitorerne Underretning om Deponeringen. Sagen kom for Højesteret, der i Dommen af 28. Oktober 1910 (U. f. R. 1911. 49) kom til samme Resultat, men forandrede Præmisserne, aabenbart fordi Retten endnu ikke ønskede at tage Stilling til Spørgsmaalet, hvilket ikke var nødvendigt for Afgørelsen. De ændrede Præmisser kom da til at lyde saaledes: »Selvom en lignende Sikkerhedsret som Haandpant har kunnet stiftes over de deponerede Fordringer, uanset at de ikke ere knyttede til noget Haandskrift, kan en saadan Ret ialfald ikke anses behørig stiftet, da Underretning om Deponeringen ikke er meddelt Debitorerne«. I Ændringen af Præmisserne kunde man se en mere afvisende Holdning overfor den nyere Teori, men *Niels Lassen* oplyste i en af sine Oversigter i Tidsskrift for Retsvidenskab (1911. 340), at det under Voteringen i Højesteret anerkendtes, at vægtige Grunde kunde anføres for den. Udtalelser svarende til denne Doms er siden brugt i flere Domme. Derfor kunde *Jul. Lassen* i 1917 udtale, at der syntes at være »god Udsigt til, at Haandpanteret (eller en haandpantlignende Ret) over mundtlige Fordringer vil blive erkjendt, saaledes at der til dens Stiftelse kræves Underretning til den pantsatte Fordrings Skyldner«. (Anf. Afhandling S. 90).

Senere er det gaaet, som han ventede. Der er ialfald een Dom, der har anerkendt, at Sikkerhedsret kan stiftes over mundtlige Fordringer ved Underretning til Skyldneren. Det er Ø. L. D. i U. f. R. 1922. 710. Den angaar Spørgsmaalet om Afkræftelse i

Henhold til Konkurslovens § 21.1^o (Panterettigheder, som Skyldneren har indrømmet i de sidste 8 Uger o. s. v.). En Ingeniør havde givet et Firma Transport paa sit Krav paa et Elektricitets-selskab noget over 8 Uger før Konkursen, men Selskabet havde først faaet Meddelelse om Transporten i det kritiske Tidrum. Afkræftelse nægtedes med den Begrundelse, at Retten over Fordringen var indrømmet for de 8 Uger. Selvend deri liggende Fortolkning af § 21 interesserer os ikke her; men Dommens Ræsonnement maa være bygget paa, at Transporten var en Sikkerhedsstillelse, og at denne ved Meddelelsen var blevet gyldig overfor Konkursboet, saaledes at den stod ved Magt, naar de særlige Afkræftelsesbetingelser ikke forelaa.

Ved S. og H. R. D. fra 1913 (U. f. R. 1914. 209) var det allerede anerkendt, at Sikkerhedsret gyldigt kunde stiftes ved Overlevering af unegotiable Dokumenter (in casu Afbetalingskontrakter) i Forbindelse med en Meddelelse til Skyldneren, jfr. ogsaa H. R. D. 20. April 1915 i U. f. R. 1915. 592. Hvor der saaledes er udstedt et unegotiablet skriftligt Dokument, maa det imidlertid antages, at Underretningen er det væsentlige, og at Overlevering ikke er nødvendig. Dette fremhævede ogsaa *Jul. Lassen* i Mødsætning til ældre Teori, i sin Haandbogs III. Udgave (§ 50 ved Note 22). Og det samme er Reglen i tysk Ret. I Motiverne til B. G. B. (Mot. III S. 856) siges til Begrundelse af denne Løsning, at det vilde være uheldigt at kræve Overlevering af det skriftlige Dokument, dels fordi Pantaveren ofte kan narres til at tro paa, at der intet Dokument findes, dels fordi det ikke sjældent kan være tvivlsomt, hvad der skal kaldes Fordringsdokumenter, jfr. f. Eks. Udtalelser i Breve. Disse Grunde synes ogsaa afgørende. Reglerne bør derfor være ens for alle Tilfælde, hvor der ikke er udstedt negotiablet Dokument.

En yderligere Støtte for Resultatet giver de Domme, der angaar Spørgsmaalet om Haandpantpantsetning af Ting i Tredjemands Besiddelse. Dette Forhold er i Virkeligheden realt ganske svarende til Pant i Fordringer, og herom er det allerede noget tidligere fastslaaet, at Pant kan stiftes ved Underretning til Trediemand, se f. Eks. H. R. D. 2. Juni 1904 (U. f. R. 1904 B. 262) og flere ældre Højesteretsdomme.

Det antages altsaa, at en haandpantlignende Sikkerhedsret kan

stiftes ogsaa over mundtlige Fordringer. Betingelsen er — saavel ved mundtlige som ved unegotiable skriftlige Fordringer —, at der er givet Skyldneren Underretning om Sikkerhedsstillelsen. Det maa imidlertid kræves, at det er en Meddelelse, som han er pligtig at respektere. Heraf følger, at Underretningen ikke stifter saadan Ret over Fordringer, hvis Skyldner trods Meddelelsen har fuld Frihed til at erlægge til Pantsætteren; i saadanne Tilfælde kræves til Stiftelse af Sikkerhedsret, at Skyldneren forpligter sig overfor Panthaveren til at respektere Panteretten.

Naar jeg med *Jul. Lassen* hævder, at en haandpantlignende Sikkerhedsret kan stiftes ogsaa over mundtlige Fordringer, skal dermed ikke være sagt, at »Panthaveren« kan søge Fyldestgørelse efter samme Regler som den, der har Haandpanteret i en Ting — det kan han sikkert ikke —. Det er kun Retsbeskyttelsen overfor Trediemand, der sigtes til, naar vi kalder Retten haandpantlignende.

II.

Vi har nu set, hvad der kræves til en Pantsætning af unegotiable Fordringer. I Praksis turde det imidlertid være langt hyppigere, at Sikringsformaalet ved saadanne Fordringer naas ved Transport, altsaa Overdragelse af Fordringen med fuld Ret. Det har derfor stor Betydning at undersøge, hvorvidt Transport er undergivet Pantsætningsreglerne. — I denne Henseende turde der iøvrigt gælde samme Regler om unegotiable Fordringer som om andre Fordringer, skriftlige eller mundtlige.

Om Ejendomsoverdragelse over Løsøre er det jo forlængst fastslaaet, at en Overdragelse til Sikkerhed er undergivet Pantsætningsreglerne, saaledes at den ikke har Gyldighed overfor Trediemand (d. v. s. Overdragerens Kreditorer eller godtroende Trediemand, til hvem Overdrageren overdrager Ret over Tingen), dersom Overdrageren bevarer den faktiske Raadighed over Tingen. Det synes da nærliggende at sige, at der gælder det samme om Transport til Sikkerhed.

Dette var ogsaa *Jul. Lassens* Standpunkt i Haandbogens I. Udgave (1892). I II. Udgave (1908) mente han derimod at maatte opgive Sætningen for det mest praktiske Tilfælde, nemlig hvor en Pengefordring gives til Sikkerhed for en Pengefordring. Foran-

ledningen til Ændringen laa i nogle i Mellemtiden faldne Højesteretsdomme. *Lassen* motiverede den med, at denne Slags Dispositioner er saa naturlige og saa paakrævede af de økonomiske Forhold, at de ikke bør være undergivne de strenge Pantsætningsregler. I 1917 tog han atter Spørgsmaalet op i sin før omtalte Afhandling, og Resultatet af en grundig Undersøgelse blev, at han vendte tilbage til sit første Standpunkt, ja endogsaa skærpede det lidt.

Ved E j e n d o m s o v e r d r a g e l s e mente han at kunne fastslaa, at Panteretsreglerne maatte anvendes, ikke blot hvor det var aftalt, at Overdrageren skulde kunne faa Tingen tilbage ved at betale sin Skyld, men ogsaa hvor det stiltiende forudsattes, at Medkontrahenten vilde give ham Adgang dertil; i disse sidste Tilfælde siger *Lassen* med et fra Romerretten hentet Udtryk, at Overdragelsen er f i d u c i a r i s k. Jeg vil i Dag tillade mig at betegne den saaledes, at Overdragelsen i k k e e r e n d e l i g. Ved T r a n s p o r t skulde Panteretsreglerne ialfald anvendes i samme Tilfælde; men hvor der var Tale om Transport af en Pengefordring til Fyldestgørelse af en anden Pengefordring, mente *Lassen*, at man maatte gaa et Skridt videre og anvende Pantereglerne, selv om T r a n s p o r t e n var e n d e l i g — eller med *Lassens* Udtryk, selv om den ikke var fiduciarisk, altsaa selv om det hverken var aftalt eller stiltiende forudsat, at Overdrageren skulde have Adgang til at faa Fordringen tilbage, naar han erlagde den sikrede Ydelse.

Saa vidt er Praksis ialtfald ikke gaaet. Dette erkendte *Lassen* selv. Han mente, at Praksis tværtimod stillede ringere Krav ved Transport end ved Ejendomsoverdragelse, og at dette navnlig gjaldt Højesteret, der aldrig direkte havde anerkendt, at en virkelig tilsigtet Transport kunde rammes af Pantsætningsreglerne; derimod var dette anerkendt af de underordnede Retter, der vistnok fulgte samme Principer som ved Ejendomsoverdragelse.

At der er noget om denne Divergens mellem Retterne, ses af, at de to vigtigste nyere Højesteretsdomme, der opretholder Transporten, har omstødt modsatte Afgørelser af Underinstanserne. Men naar man ser bort fra disse Tilfælde, altsaa holder sig til de endelige Domme, og lægger Hovedvægten paa Resultaterne i Modsætning til Præmissernes Ordvalg, tror jeg ikke der er nogen

større Disharmoni i Praksis. Om Domsmaterialet kan jeg hen-
vise til *Lassens Afhandling* S. 95—98, eller til *Haandbogens III*.
Udgave § 50, Note 27 a. Siden da er der tilkommet et Par Domme
fra Østre Landsret, som har Betydning, nemlig U. f. R. 1921.838
og 1923.674; nævnes kunde maaske ogsaa nogle Domme om
Konkurslovens § 21, navnlig U. f. R. 1921.46. Disse Domme for-
rykker dog ikke Billedet væsentligt.

Stillingen i Praksis kan man vistnok angive saaledes, at Pante-
retsreglerne maa anvendes, dels naar Retten til at indkræve Ydel-
sen ikke ved selve Aftalen overføres til Erhververen, dels naar
det aftales eller forudsættes, at Retten senere skal gaa tilbage,
eller at Overdrageren, skønt Retten tillægges Erhververen, indtil
videre skal bevare en Ret til at modtage Betaling.

Til nærmere Belysning af disse Sætninger, skal jeg nævne en
Række Tilfælde.

Klart uden for P a n t s æ t n i n g s r e g l e r n e er man, naar
der foreligger en endelig *datio in solutum*, saaledes at For-
holdet mellem Parterne er helt afviklet med Transporten —
naar paa den ene Side Fordringshaveren kan beholde alt, hvad
han faar ind, selv om det overstiger Gælden, og han paa den an-
den Side ikke kan holde sig til sin tidligere Skyldner, hvis den
overdragne Fordring ikke giver ham Dækning.

Efter Praksis bliver Panteretsreglerne utvivlsomt heller ikke
anvendelige, blot fordi der er givet »skadesløs Transport«. —
Dette vil vistnok alle være paa det rene med, hvis det drejer sig
om Transport af negotiable Dokumenter, f. Eks. hvis Skyldneren
giver Endossement af en Vexel, der er udstedt eller accepteret
af Trediemand; men det samme maa antages ved unegotiable
Fordringer. Det er heller ikke nok til at gøre Panterreglerne an-
vendelige, at Fordringshaveren skal afgive eventuelt Overskud til
sin Skyldner. Efter Praksis maa man ialtfald kunne gaa den
Vej at give Transport paa en til Gælden svarende Del af For-
dringen — og Højesteret har endog vist Tilbøjelighed til at for-
tolke en ganske almindelig holdt Transport til Sikkerhed eller
Dækning saaledes, se Dommen af 1. Maj 1899 i U. f. R. 1899.588.
— Men gaar man først saa vidt, synes der ingen Grund til at an-
tage et andet Resultat for de Tilfælde, hvor Fordringshaveren

skal indkræve hele Fordringen og afgive Overskudet til sin Skyldner.

Jeg har foreløbig forudsat, at der ved Transporten foregik en egentlig *datio in solutum*, at altsaa det gamle Skyldforhold erkendtes for afviklet, saaledes at Skyldneren højst havde et Garantiansvar for den overdragne Fordring. I de fleste Tilfælde vil Forholdet imidlertid være det, at Transporten kun sker til Dækning i den Forstand, at den skal være et Middel til fremtidig Dækning, medens Fordringshaveren, indtil Dækning er opnaaet, bevarer sin tidligere Fordring. — Herom kan henvises til *Lassens* Haandbog, Alm. Del, III Udg., S. 781—782. — Dermed kommer vi til de mere tvivlsomme Tilfælde. Det er imidlertid ogsaa i hennehørende Tilfælde antaget af Højesteret, at Pantereglerne er uanvendelige.

Saaledes var Forholdet i de to Domme af 1. Maj 1899 (U. f. R. 1899.588) og 19. Oktbr. 1905 (U. f. R. 1906.21). Højesterets Stilling er klart udtrykt navnlig i den første Dom. Den angik to Tilfælde, hvor en Arving havde givet sin Kreditor Transport paa en ham tilfalden Arv, der indestod i Overformynderiet, men nu skulde skiftes og udbetales. I det ene Tilfælde var Transporten givet »til Sikkerhed«, i det andet »til Dækning« af Arvingens Gæld. Da kort efter en anden Kreditor gjorde Udlæg i Arven, opstod Spørgsmaalet, om han skulde respektere Transporterne. I Modsætning til K. O. R. antog Højesteret dette, idet det udtaltes: Ved de to Transporter maa Overdrageren »antages at have overført Raadigheden« over den faldne Arv til hver af de to Kreditorer »for en saa stor Del af Arven, som svarede til deres Fordringer Den saaledes skete Overdragelse vil ikke kunne fordres tilsidesat af . . . senere Udlægshaver, idet den Omstændighed, at Overdragelsen er sket for at skaffe Appellanterne (Kreditorerne) Dækning for deres Fordringer, medens de dog, indtil saadan Dækning opnaaedes, beholdt deres personlige Krav mod Overdrageren, ikke kan bevirke, at Overdragelsen paa Grund af manglende Tinglæsning skulde blive ugyldig i Forhold til Trediemand.«

I det ene af Tilfældene var Transporten givet »til Sikkerhed« for en samtidig stiftet Gæld, der ifølge Gældsbeviset skulde beta-

les paa Anfordring; Kreditor var altsaa ikke engang pligtig at vente, indtil Forsøget paa at faa Fyldestgørelse igennem Transporten var glippet, og dette Moment fremhævede K. O. R. i sine Præmisses (U. f. R. 1897.1161). Højesteret synes altsaa ikke engang at kræve, at Kreditor skal have givet Overdrageren en saadan Henstand.

I disse Tilfælde fra 1899 og 1905 var Overretterne, i 1899-Sagen K. O. R., i 1905-Sagen V. O. R., kommet til de modsatte Resultater (noget som for K. O. R.s Vedkommende til Dels var processuelt begrundet). Det er derfor paa Forhaand sandsynligt, at vi her er nær ved Grænsen. Men inden jeg endelig fastslaar dette, vil jeg omtale saadanne Tilfælde, som klart ligger paa den anden Side Grænsen, for saaledes fra begge Sider at nærme mig til den.

Nærmest ved den egentlige Pantsætning staar, hvad jeg vil kalde den simple Sikkerhedsoverdragelse: Fordringerne transporteres »til Sikkerhed for en Gæld«. Det forudsættes, at Gælden kan blive betalt paa anden Maade end gennem de transporterede Fordringer, og det aftales eller forudsættes, at Debitor har Ret hertil og derved vil faa de til Sikkerhed overdragne Fordringer tilbage. Eksemplet herpaa er de Retstilfælde, der blev afgjort ved H. R. D. 15. Decbr. 1869 (U. f. R. 1870.162) og ved Ø. L. D. 10. Novbr. 1920 (U. f. R. 1921.46; Sagen angik Konkurslovens § 21). Her vil der ingen Tvivl være om, at Pantsætningsreglerne skal anvendes.

Den første Dom angaar et Tilfælde, hvor en Købmand havde givet Transport paa samtlige sine til Dato udestaaende Fordringer. Der er ogsaa et Par andre Domme, der angaar lignende, mere omfattende »Transport af Bøgforderungen«, navnlig H. R. D. 28. Novbr. 1912 (U. f. R. 1913.136) samt U. f. R. 1893.605. I Tyskland og Østrig er det blevet meget almindeligt, at yde Forretningsfolk Kredit mod at Kredittageren til Sikkerhed overdrager udestaaende Fordringer (»Diskontierung von Buchforderungen«); ofte etableres et ganske fast Forhold, saaledes at Kredittageren regelmæssig »diskonterer« sine Fordringer, idet han dokumenterer dem enten ved at indsende sine Fakturaer eller ved en bekræftet Kontoudskrift. Herhjemme er denne Kreditform ikke blevet almindelig, hvad vi

sikkert har Grund til at glæde os over; thi fra et Samfundsynspunkt er det næppe en sund Kreditform, — jfr. hertil *Charles V. Nielsen* i U. f. R. 1919 B, S. 205—207. —

Hvis saadanne Sikkerhedstransporter bliver almindelige og godkendes, vil det jævnlige betyde, at de almindelige Kreditorer mister den sidste Chance for at opnaa Fyldestgørelse, og Konkursboerne den sidste Rest af værdifulde Aktiver. Det vil derfor skade den almindelige Kredit. Og det lægger et snærende Baand paa den enkelte Forretningsmands Handlefrihed i Forhold til hans Kunder og berøver ham næsten al Selvstændighed. Desuden er det klart, at der er en særlig stor Fare for mislige Transaktioner som Dobbeltoverdragelse o. l., naar man anerkender saadanne Transporter for gyldige uden at kræve Publikation eller Meddelelse til Skyldneren. I Østrig har Kredityderne søgt at imødegaa Farerne ved en privat organiseret Publikation. I Tyskland, hvor man i Principet anerkender, at Sikringsoverdragelsen ikke er undergivet Pantsætningsreglerne, har Praksis ogsaa i den senere Tid paa forskellig Maade søgt at modarbejde de farligste Former af Bogfordringsdiskonteringen.

Det er saaledes fastslaaet af Reichsgericht, at man ikke under eet kan give Transport paa alle Fordringer, som i Fremtiden maatte opstaa i Forretningen, se f. Eks. *Entscheidungen des Reichsgerichts* 67. 166.

Fremdeles har man fastslaaet den Sætning, at en gyldig Transport ikke foreligger, naar Overdrageren ifølge Aftalen kan beholde Retten til at indkræve Fordringen i eget Navn. Det er noget, der er meget betydningsfuldt; thi en Handlende, der endnu haaber at klare sig, kan ikke gaa med til, at hans Kunder skal have Meddelelse om Transporten og betale til Kreditgiveren, (jfr. *Ch. V. Nielsen* l. c.). Det vilde ødelægge hans Kredit og drive Kunderne bort. Derfor er det, hvor Bogfordringen i større Tal overdrages til Sikkerhed, i de allerfleste Tilfælde enten aftalt eller forudsat, at Kunderne intet skal erfare derom, og at de som sædvanlig skal betale til deres Sælger, som saa f. Eks. daglig eller med visse Mellemrum skal indsende Beløbene. Ved flere Domme fastslog Reichsgericht, at Transporten ialfald maatte tilsidesættes, naar Overdrageren beholdt hele Retten til at indkræve Fordringen i eget Navn, naar han beholdt den »dauernd

und bedingungslos«, se f. Eks. Entscheidungen 90. 273. I en senere Dom blev det udtalt, at det samme maatte gælde, selv om Meningen var, at Erhververen skulde have Inddrivelsesret i Tilfælde af, at Overdrageren blev forfulgt af andre Kreditorer (Eksekution, Konkurs, se Entscheidungen 92. 105). Og det ser ud til, at man vil opfatte et Forbud mod at give Skyldneren Meddelelse om Transporten som et Bevis paa, at Overdrageren har beholdt Inddrivelsesretten.

I dansk Ret kan der ikke være Tvivl om, at Transport af Bogfordringer maa anses for ugyldig overfor Trediemand ialfald i samme Omfang. Men man vil sikkert gaa videre. Overalt hvor det er forudsat, at Kreditgiveren indtil videre forholder sig passiv, intet meddeler til Skyldnerne og lader Kredittageren oppebære Betaling, maa Trediemand sikkert kunne faa Transporten tilsidesat. Klart er det, hvor Forudsætningen gaar ud paa, at det skal gaa saaledes, lige til der foreligger Misligholdelse eller Kredittagerens Forhold giver Anledning til Ængstelse; men selv om Kreditgiveren for Alvor har forbeholdt sig til enhver Tid at overtage Inddrivelsen, maa det dog antages, at Transporten ikke er retsbeskyttet, s a a l æ n g e han ikke faktisk h a r overtaget Inddrivelsen. Derfor kan man paaberaabe sig Udtalelserne i flere Domme, der ser det afgørende i, at Erhververen faar R a a d i g h e d e n over Fordringen. Jeg henviser navnlig til de to Højesteretsdomme fra 1899 og 1905, som er omtalt ovenfor. De bruger disse Udtryk og sigter dermed aabenbart til Retten til at gøre Fordringen gældende overfor Skyldneren.

Herefter kan man sige, at der ikke bliver megen Plads for »Diskontering af Bogfordringer« hos os; thi i de normale Tilfælde vil Overdrageren ikke opgive den faktiske Adgang til at modtage Betaling.

Der forekommer dog visse Mellemtilfælde, hvor Meningen virkelig er, at det er Kreditgiveren, der skal indkræve Fordringen, men hvor det paa den anden Side forudsættes, at Skyldneren ikke i F o r v e j e n skal have Underretning om Transporten.

Det sker saaledes ikke sjældent, at en herboende Sælger, der har solgt Varer paa Kredit til Provinskøbmænd, før Forfaldstid udsteder A n v i s n i n g e r paa sit Tilgodehavende og faar »Forskud« paa dem i en Bank, idet han overdrager dem som Sikker-

hed til Banken. Her er Meningen, at Banken ved Førfaldstid skal indkræve Fordringerne, f. Eks. gennem en Provinsbank, men paa den anden Side heller ikke give Skyldnerne Underretning forud. Dette Tilfælde har vistnok ikke foreligget til Afgørelse for Domstolene, og fra andre Retsafgørelser kan der næppe drages nogen sikker Slutning om, hvorledes det vil blive behandlet. Fordringerne kan siges at være overdraget til »Dækning« i samme Forstand som i de Tilfælde, der forelaa for Højesteret i 1899 og 1905, og Inddrivelsesretten er straks berøvet Overdrageren, men paa den anden Side er det forudsat, at Kreditgiveren ikke udøver sin Ret, ikke udøver »Raadigheden« for Førfaldstid. At anerkende saadanne Transporter som gyldige overfor Trediemand, turde være ret betænkeligt. Jeg skal senere komme tilbage hertil.

Et andet Forhold, der forekommer hyppigt, er at en Handlende, der driver Salg paa Afbetaling, faar Kredit mod Sikkerhed i Afbetalingskontrakterne.

Det sker almindeligt i saadanne Brancher, hvor Afbetalingskøberne plejer at give Vexel for Afbetalingskøbesummen, saasom i Automobilbranchen. Sælgeren endosserer da Købernes Vexler til sin Bank og deponerer samtidig Kontrakterne. I saadanne Tilfælde er der selvfølgelig stiftet en gyldig Ret over Vexlerne. Paa den anden Side er det klart, at Kontrakterne kun er overdraget til Sikkerhed — om man vil, til yderligere Sikkerhed —; det er Sælgerens eventuelle Ejendomsret (Retten til at tage Tingen tilbage), der er overdraget til Sikkerhed. Denne Overdragelse vil normalt ikke kunne hævdes overfor Sælgerens andre Kreditorer. I Almindelighed gives der nemlig ikke Køberne Meddelelse om Overdragelsen. Men den maa utvivlsomt behandles, ganske som om der var givet Haandpant direkte i de solgte Ting — eller som om selve disse var overdraget til Sikkerhed —, hvilket vil sige, at Retten, da Genstandene er i Trediemands Besiddelse, ikke har Gyldighed overfor Kreditorerne, saalænge der ikke er givet Trediemand bindende Underretning om Overdragelsen (jfr. Bemærkningerne ovenfor under I om Haandpant i Ting hos Trediemand.)

I de fleste Afbetalingsbrancher bruges Vexler imidlertid ikke, men navnlig i Brancher, hvor der bindes en større Kapital, saa-

som Pianobranchen, forekommer det dog, at der ydes Kredit mod Transport paa Afbetalingskontrakterne alene. Forholdet ordnes iøvrigt oftest som ved Transport af Bogfordringer: der gives ingen Meddelelse til Køberne og Overdrageren vedbliver at modtage Betaling og afregner periodisk med Laangiveren. I saadanne Tilfælde kan der efter min Mening ingen Tvivl være om, at der ikke er stiftet nogen gyldig Sikkerhedsret. Farerne ved denne Kreditform er vel ikke helt saa store, navnlig er Faren for Dobbeltdispositioner og anden Skuffelse af Trediemand ringere; men paa de væsentligste og efter Retspraksis afgørende Punkter er Forholdet ganske som ved rene Bogfordringer; og at der foreligger en unegotiabel skriftlig Kontrakt, kan ikke begrunde nogen Forskel. I denne Retning synes ogsaa Praksis at gaa, se U. f. R. 1915.289, der tilsidesatte saadanne Transporter overfor Konkursboet, jfr. ogsaa U. f. R. 1914.209 om Konkurslovens § 21.

I Tilfælde som de nævnte, hvor Overdrageren vedbliver at modtage Betaling, opstaar et andet vanskeligt Spørgsmaal, nemlig om Kredityderen kan sikre sig Ejendomsret til de Beløb, Overdrageren modtager, ved at træffe Aftale herom og faa Overdrageren til at holde dem adskilt fra sine egne Midler; men dette Spørgsmaal falder udenfor Emnet i Dag.

Jeg har nu søgt at gøre Rede for Retspraksis' Stilling og at vise, hvilke Resultater den giver for visse praktisk vigtige Foreteelser. Der kan endnu siges at være Uklarhed om nogle Grænsetilfælde, men i Hovedsagen er Stillingen klar. Efter min Mening er der ingen Grund til at antage, at Højesteret ikke vil anvende Panteretsreglerne paa virkelige Transporter, eller kun vil gøre det under Fiktion om, at en Pantsætning er tilsigtet. At Dommen fra 1869 bruger den Motivering, at der ikke foreligger en Ejendomsoverdragelse, kan jo ikke undre; den Gang var det jo ogsaa Begrundelsen ved Sikkerhedsoverdragelse af Løsøretning. Og jeg kan heller ikke finde noget foruroligende i Højesteretsdommen af 1905, der »i det væsentlige« tiltræder en Begrundelse, lydende paa, at Transporterne ikke kunde betragtes som virkelige og endelige Transporter, men kun som en Slags Sikkerhedsstillelse; thi der siges ikke, at der kun foreligger P a n t e r e t; Ordet Sikkerhedsstillelse er fuldt korrekt, og det er ogsaa rigtigt,

at der ikke foreligger en endelig Transport. Om Ordet »virkelige« er helt korrekt, kan maaske omtvistes; men tysk Praksis giver Dommen Ret i, at der ikke engang foreligger en virkelig Transport, naar Overdrageren beholder Indkrævningsretten.

Jeg kan heller ikke se, at der er nogen klar Disharmoni overfor Afgørelserne om Sikkerhedsoverdragelse af Løsøretning. I begge Tilfælde kan man kort sige, at Pantereglerne anvendes, hvis Overdragelsen sker til Sikkerhed, men ikke hvor den sker til Dækning, selv om det kun er for at forsøge at opnaa Dækning. Med Hensyn til Løsøre er det afgørende efter *Lassens* egen Analyse, om Overdrageren har Adgang til at faa Tingen tilbage mod Gældens Betaling, d. v. s. enten saaledes, at det ligefrem er aftalt, eller saaledes, at det er stiltiende forudsat, at han skal have Adgang dertil. Men Skillelinien ved Fordringer falder vistnok ganske sammen hermed. I alle de Tilfælde, hvor man efter det ovenfor anførte anvender Panterretsreglerne, kan man vistnok sige, at det er forudsat, at Skyldneren har Adgang til at fyldestgøre sin Kreditor paa en hvilkensomhelst Maade og til eventuelt at generhverve de overdragne Fordringer.

Et andet Spørgsmaal er, om der ikke ved Fordringer er Grund til at opstille en anden Grænselinie end ved Løsøre. Dette har *Jul. Lassen* selv hævdet med Hensyn til Pengefordringer — han har snart villet indskrænke Omraadet for Pantereglerne, snart villet udvide det. — Det første er nærliggende, naar man bygger paa Synspunktet *Omgaelse*. Ved Løsøre er Pantsætning den naturlige Vej til at sikre Kreditor Dækning. Ejendomsoverdragelsen er en Omvej, der gennemsnitlig vælges, fordi den naturlige Vej er spærret. Ved Pengefordringer kan dette ikke siges. Der er Pantsætning ikke det normale og Transporten en Omvej, der gennemsnitlig vælges, fordi Panteret ikke kan stiftes. Nej, Transport er, som *Lassen* sagde i 1908, ofte en ganske naturlig Disposition.

Alligevel kan dette ikke uden videre være afgørende. Der kan virkelig anføres Grunde for at flytte Grænsen den modsatte Vej, og da navnlig den, at den ved Løsøre benyttede Grænselinie (om Overdragelsen er »endelig« eller fiduciarisk) ikke har nær saa stor Betydning ved Fordringer. Fordringer egner sig gennemsnitlig bedre til Fyldestgørelsesmidler end til rene Sikkerheds-

objekter, iallfald naar de ikke har for fjern en Forfaldstid. De vil da, om alt gaar vel, uden videre give Fyldestgørelse. Der er i Almindelighed ikke Mening i at benytte dem som rene Sikkerhedsobjekter, undtagen hvor Gælden kan ventes betalt paa anden Maade inden eller ved Fordringernes Forfaldstid. Dette gælder fra Kreditors Standpunkt. Og det samme gælder fra Debitors. Han vil i Reglen ikke have større Interesse i at faa sine Fordringer tilbage; de har kun Pengeværdi for ham, og det er ham ligegyldigt, om Værdien kommer ham til Gode direkte eller indirekte. Derfor vil en Kreditor langt lettere faa sin Debitor til at give en delig Transport paa en Fordring end han vil opnaa en endelig Ejendomsoverdragelse af Løsøretning. Ud fra saadanne Betragtninger var det, *Lassen* i 1917 kom til, at man endog maatte skærpe Reglerne. Og hvis man ved Fordringsoverdragelser vil skabe et lige saa effektivt Værn mod Fortrinsrettigheder for enkelte Kreditorer som ved Løsøreoverdragelser, saa har *Lassen* Ret i, at man maa give Pantereglerne et videre Omfang, end Praksis har gjort. Herfor kan ogsaa anføres, at hvor Fordringer overdrages som Midler til fremtidig Dækning, har Overdragelsens »Endelighed« ofte meget lidt Gehalt. Hvor en Bank giver en Købmand Forskud paa Anvisninger, er det, som omtalt før, Parternes Mening, at det er Banken, der skal indkræve Fordringerne; men Grunden hertil er vel som oftest alene, at Banken kan gaa ud fra, at Købmanden ikke har andre Veje til at betale. Hvis han mod Forventning fik Penge ad anden Vej og fik Lyst til at faa sine Anvisninger tilbage, vilde Banken ingen Interesse have i at nægte ham det.

Paa den anden Side kan imidlertid anføres, at Dækningstransport af Fordringer gennemsnitlig næppe er saa farlig for de andre Kreditorer som Løsøreoverdragelse. Ved Overdragelse af Ting kan der ofte skabes langvarige Sikkerhedsrettigheder, og Tingenes fysiske Tilstedeværelse vil ydermere bidrage til at skuffe Trediemand. Dækningstransporten, der som oftest angaar snart forfaldende Fordringer, vil paa begge disse Punkter være mindre farlig. Dertil kommer, at man ved at anvende Pantereglerne paa Dækningstransport, for mange vigtige Tilfælde Vedkommende vil udelukke al Udnyttelse af Fordringen til at rejse Penge paa. Det vil man i alle de Tilfælde,

hvor det er umuligt at give Cessus en bindende Meddelelse om Transporten, noget som ikke mindst har Betydning ved Entreprisekontrakter. Og det er et Spørgsmaal, om dette ikke er et lovlig radikalt Middel. Dette Hensyn har muligvis spillet med ind ved Bestemmelsen af Dømtolens Holdning. Det anser *Jul. Lassen* for sandsynligt, og han antyder Muligheden af at slappe Kravene ved en Undtagelsesregel for denne Gruppe Tilfælde. Man kan imidlertid ogsaa tænke sig, at man lader Hensynet til disse Tilfælde medvirke ved Fastsættelsen af de almindelige Regler og derfor gøre disse noget læmpeligere end efter *Lassens* Lære. Og denne sidste Vej er vistnok den naturligste. Praksis giver da heller intet Holdepunkt for Opstillingen af Undtagelsesregler. I et Tilfælde, hvor en Entreprenør havde givet Transport paa et Krav mod Belysningsvæsenet, som havde betinget sig, at Kravet ikke med Virkning for det kunde borttransporteres, og havde udbetalt Beløbet til Entreprenøren, godkendte Højesteret Erhververens Fortrinsret til dette Beløb uden at paaberaabe sig, at det drejede sig om et af de særlige Tilfælde, hvor der ikke kunde gives bindende denuntiatio; selve Transporten blev nævnt som det afgørende (H. R. D. 28. Aug. 1916, U. f. R. 1916. 1062). Og paa tilsvarende Maade forholder det sig med de andre herhenhørende Domme.

Mit Resultat bliver da, at Retspraksis i det store og hele har afvejet de forskellige Hensyn godt. Det væsentligste forekommer mig at være, at man ikke anerkender Fortrinsret for den, der i større Omfang faar Transport paa en Forretningsmands udestaaende Fordringer. Og jeg tror, man er nødt til ogsaa at nægte Fortrinsretten i Tilfælde som de omtalte, hvor en Bank giver Forskud paa Anvisninger uden at meddele Laantagerens Kunder noget derom. Thi ellers er der al for stor Fare for, at den fra Udlandet kendte, meget uheldige Diskontering af Bogfordringer ved en lille Tilpasning til vore Forhold dog skal skaffe sig Borgerret.

III.

Hermed har jeg sagt, hvad jeg har at sige om selve det Hovedspørgsmaal, som *Jul. Lassen* har behandlet, nemlig Spørgsmaalet om hvorvidt Meddelelse til Skyldneren er nødvendig ved Trans-

port, for at denne skal have Gyldighed overfor Trediemand. Til Slut skal jeg kun bemærke, at der ogsaa kan rejses Spørgsmaal om Anvendelse af en Række andre Panteretsregler paa Transporter. Der kan nævnes Reglerne om, hvad der lovlig kan pantsættes (Konkurslovens §§ 151 ff.), Afkræftelsesreglen i Konkurslovens § 21 og Fyldestgørelsesreglen i Konkurslovens § 130. Ved den sidste bliver der vistnok slet ikke Brug for nogen Grænselinie; thi § 130 kan vistnok anvendes — direkte eller analogisk — paa al Dækningstransport. I de andre Tilfælde kræver Fastsættelsen af Grænsen særlige Undersøgelser, idet man ikke kan gaa ud fra, at den maa drages netop paa det Sted, hvor den sættes for det Spørgsmaals Vedkommende, som jeg har behandlet i Dag. Spørgsmaalet har navnlig været fremme med Hensyn til Konkurslovens § 21. Professor *Munch-Petersen* behandler det kort i en Note (Den danske Retspleje IV, S. 75 i 1. Udg.), og drager her Grænsen lidt anderledes, end jeg har gjort i Dag. Det er muligt, at han har Ret heri; men efter de af ham anførte Domme er jeg dog nærmest tilbøjelig til at antage, at Praksis her følger samme Grænselinie som ved det af mig i Dag behandlede Spørgsmaal. Under alle Omstændigheder vil det ogsaa ved Fortolkningen af Konkurslovens § 21 være af stor Værdi, at man kan ty til *Jul. Lassens* grundige Undersøgelser om Sikkerheds-overdragelser.

Det er — som jeg engang har sagt — dem, ogsaa jeg har bygget paa. Selv de, der i Skønnet over, hvad der skal sluttes fra dem, kommer til lidt andre Resultater end *Jul. Lassen*, vil erkende, at *Lassen* ikke blot har lagt et solidt Grundlag, men ogsaa at han har bragt Klarhed over disse vanskelige Problemer og hjulpet et langt Stykke paa Vej til deres Løsning.

Efter Foredraget rettede Overretssagfører *Alb. Goldschmidt* og Landsretssagfører *Charles V. Nielsen* forskellige Spørgsmaal til Indlederen, som denne derpaa besvarede.

FORSLAGET TIL REVISION AF DEN GÆLDENDE AKTIELOV.

(Foredrag af Overregistrator H. B. Krenchel den 18. Februar 1924.)

Foredraget, som under Titel: »Forslaget til Revision af Aktieselskabsloven af 1917« findes trykt i U. f. R. 1924 B p. 101 ff., udelades her.

D i s k u s s i o n.

Professor *Sindballe* var med Hensyn til Spørgsmaalet om Revisionen i Aktieselskaber enig med Indlederen i, at den nugældende Lovs Bestemmelser er ret ufuldstændige; navnlig kan det se underligt ud, at der i Lovforslaget findes præceptive Regler om, at der skal være Revision, uden at der siges noget om, hvad denne Revision skal foretage sig. Han vilde dog pege paa, hvor overordentlig vanskeligt det paa det nuværende Tidspunkt er at stille et positivt Forslag her, hvor netop den Udvikling, som den kommende Tid vil tage, maa blive afgørende for Spørgsmaalets Afgørelse. De Udtalelser, Indlederen fremkom med vedrørende Revisionen tog mest Sigte paa den saakaldte »daglige Revision«, som meget vel vil kunne erholde sin Instrux fra Bestyrelsen eller Direktionen; men det er ikke denne Revision, som Loven af 1917 og det nye Forslag omtaler. Loven og Forslaget bestemmer præceptivt, at Generalforsamlingen skal vælge Revisorer, som derfor er dennes Mandatarer og principielt ikke kan lade en Instrux eller lignende fra Bestyrelsen eller Direktionen være afgørende for deres Virksomhed.

Lovforslagets Forbud i § 21 i. f. mod Selskabets Overdragelse eller Pantsætning af Aktionærernes Forskrivninger maatte efter

vor Rets almindelige Regler medføre, at ejheller Udlæg kan foretages i Forskrivningerne, og det var derfor ikke fornødent udtrykkeligt i Bestemmelsen at indføre dette.

Naar man efter gældende Ret tillod saadan Transport og Pant-sætning, var det vel nærmest ud fra det Synspunkt, at det i mange Tilfælde vil være ganske legitimt for et Selskab, der nødvendigvis — men kun for en kortere Tid — skal bruge yderligere Kapital, at skaffe sig denne ved Belaaning af Forskrivningerne i en Bank, og derved undgaa Indkaldelse hos Aktionæerne. Ligeledes kan man anføre, at der er noget vist urimeligt i, at den ikke indkaldte Del af Aktiekapitalen skal byde en bedre Sikkerhed for Selskabets Kreditorer end den indbetalte Del, der jo kan forsvinde, naar Selskabet har lidt Tab.

Taleren vilde dog anse Lovforslagets Regel for at være den rigtige: Den Omstændighed, at der ikke kan indkaldes paa en enkelt eller nogle enkelte Aktionærforskrivninger, men kun paa disse i deres Helhed, medfører, at Forskrivningerne er uegnede som Salgsobjekter, hvilket vil sige, at der er en nærliggende Mulighed for, at Selskabet ikke for Forskrivningerne vil opnaa tilnærmelsesvis den tilstrækkelige Pris; og dette var uheldigt og tilstrækkeligt afgørende til at begrunde Udkastets Regel.

Direktørers og Bestyrelsesmedlemmers Spekulation i deres Selskabs Aktier var efter Talerens Mening utilstedelig, og naar han var kommet til denne Anskuelse, var det af følgende Grunde:

Man kan naturligvis ganske bortse fra saadanne Tilfælde, hvor Arten af Vedkommendes Spekulationer vil gøre ham direkte interesseret i en Misdrift af Selskabet; at Regelen gælder her er saa selvfølgelig, at den ikke behøver at staa i en Aktielov.

Men bortset fra saadanne Tilfælde: Man siger til Forsvar for Reglen, at en Direktør jo har et saadant Forhaandskendskab til Selskabet og dets Stilling, at han følgerig ikke maa købe eller sælge dets Aktier. Taleren vilde hertil sige, at man vel i Almindelighed har en vis Ret til i det, man foretager sig, at udnytte sin Viden, ja, at det vel ligefrem kan siges at være anbefalelsesværdigt for Folk, der agter at foretage Køb og Salg af Aktier, forinden at søge at skaffe sig Viden om disse Aktier.

Man siger endvidere, at det maa være Direktøren forbudt at købe og sælge sit Selskabs Aktier, fordi han derved kommer til

at transigere med sit eget Selskabs Aktionærer. Ja, men dette vil jo i al Amindelighed ikke kunne bebrejdes en Direktør; ingen vil dog være i Tvivl om, at det vil være fuldt tilladeligt for en Direktør f. Eks. at sælge sin Ejendom til en af Selskabets Aktionærer, og derved erhverve en Fortjeneste saa stor, som man nu vil finde passende i slige Ejendomshandler.

Nej, det som bevirker, at Direktørens Køb og Salg af sit Selskabs Aktier er utilstedeligt, er i og for sig ikke, at han har et specielt Kendskab til dem, og ejheller at han benytter denne sin Bedreviden overfor en Aktionær, men det er, at Direktøren har erhvervet denne sin Bedreviden i sin Egenkab af Tillidsmand for Aktionærerne, og desaaarsag kan man naturligvis ikke tillade ham at foretage saadanne Handlinger, der tværtimod maa karakteriseres som Tillidsbrud.

Højesteretssagfører *David*: Lovforslaget indeholdt ikke noget væsentligt Fremskridt fra den nugældende Lov. Man kunde rette væsentlige Indvendinger mod en Række Paragrafer, hvoraf Tale-
- ren dog kun vilde fremdrage nogle enkelte:

Er Grunden til, at der i § 3, 1. Stk. kræves 5 Stiftere i Stedet for — som nu — 3, at man anser 5 for et heldigere Tal? Nogen reel Begrundelse kan vanskeligt anføres; bemærkelsesværdigt er det iøvrigt, at Forslaget selv giver Anvisning paa Udveje, idet Aktieselskaber fremtidig skal kunne være Stiftere; man maatte herefter være forberedt paa, at der vilde vise sig Aktieselskaber, der som Hovedformaal eller Biformaal havde at optræde som Stiftere!

Reglen i § 15, 2. Stk. vilde kunne føre til uhyrlige Resultater, navnlig i de Tilfælde, hvor en levende Virksomhed omdannes til Aktieselskab; her kan man i Almindelighed ikke vente med at gøre Forretninger, indtil Registreringen er foretaget. Men ogsaa i de Tilfælde, hvor der skabes en ny Virksomhed ved det nye Selskab, vil Reglen virke ganske ubillig, saafremt det nye Selskab bliver registreret. Det er urimeligt, at de paagældende Kreditorer lang Tid efter Registreringen skal have et personligt Krav paa Stifterne og Bestyrelsesmedlemmerne — et Krav som de paagældende Kreditorer ikke i nogen Maade har regnet med, da de kontraherede. — Vil man have en Regel af

denne Art, bør det kræves, at saadanne Krav skal rejses inden en ganske kort Tid efter Selskabets Registrering.

Angaaende Direktørers m. fl.s Spekulation i deres eget Selskabs Aktier, var Taleren enig med Professor Sindballe. Noteringsbestemmelsen i § 20 i. f. bør udgaa, dels fordi en saadan Bestemmelse kan virke skadelig, og dels fordi den ikke vil blive overholdt og tillige være ganske umulig at kontrollere Overholdelsen af.

Ad § 21 i. f.: At Aktionærforskrivninger ikke bør kunne overdrages er sikkert rigtigt — der er i det praktiske Liv ingen Trang til en Overdragelsesret. Det bør derimod — ihvertfald for Ikke-Forsikringselskabers Vedkommende — være tilladt at pantsætte dem. Taleren havde aldrig forstaaet, hvorfor saadan Pantsætning skulde forbydes. I mange Tilfælde var Forholdet jo det, at Aktiekapitalen skulde indbetales i Løbet af ret kort Tid. Hvis nu Selskabet — inden Kapitalen var fuldt indbetalt — fik Brug for den fulde Kapital, var det dog ganske naturligt, om Selskabet paa Basis af Forskrivningerne kunde skaffe sig den fornødne Kapital. Men selv hvor Kapitalens Indbetaling skulde strække sig over længere Tid, var der Trang til en Regel om, at Forskrivningerne kunde pantsættes. Det var anført, at den ikke indbetalte Del af af Aktiekapitalen skulde virke som en almindelig Kreditbasis, og at Kreditorerne regnede med, at den var i Behold. Dette var næppe rigtigt. Dels indlod man sig næppe med et Selskab alene i Tillid til, at en vis Del af dets Kapital ikke var indbetalt. Dels var det jo netop at benytte den ikke indbetalte Aktiekapital som Kreditbasis at skaffe sig Laan mod Pantsætning af Forskrivningerne. Det var den eneste Maade, hvorpaa den ikke-indbetalte Aktiekapitals Evne til at fungere som virkelig Kreditbasis kunde vise sig. Det burde derfor overlades til Selskabet selv i dets Statuter at træffe Bestemmelse om, hvorvidt Forskrivningerne maatte benyttes til Pantsætning.

§ 28 forbyder Erhvervelse af egne Aktier, men hvorfor ikke bibeholde den nugældende Regel i Lovens § 25 eller sætte en bestemt Grænse for, hvor stor en Del af Kapitalen Selskabet maa erhverve? Der er adskillige Tilfælde, hvor det kan være af Vigtighed for et Selskab at kunne erhverve egne Aktier. Naar f. Eks. en af Selskabets Debitorer ikke kan betale sin Gæld til Selskabet,

men ejer nogle af dets Aktier, kan det være af stor Betydning for Selskabet, om det som Dækning for Gælden eller en Del af denne kan erhverve disse Aktier.

Hvad angaar § 30 vilde Taleren pointere, at Direktør- og Funktionær-Tantiemer bør bero paa kontraktmæssige Aftaler og maa opfattes som en Del af de vedkommendes Løn. De bør derfor — ligesom den faste Løn — opføres under Omkostningskonto og holdes helt udenfor den Regel, der foreslaas i § 30.

Indlederen: At Revisorerne skal vælges af Generalforsamlingen skyldes kun, at deres Udpegelse skal ske ganske uafhængigt af Bestyrelse og Direktion, men det udelukker formentlig ikke, at der kan meddeles dem Instruks m. v. af Bestyrelsen og Direktionen.

Det vil jo altid bero paa et Skøn, hvor mange Stiftere man vil kræve som Minimum. Der er imidlertid en Mulighed for at slippe for en Del formelle Smaaselskaber, naar der — som i § 3 — kræves flere til at være med Stiftelsen.

Taleren fastholdt sit Synspunkt med Hensyn til Rigtigheden af Forbudet mod Overdragelse og Pantsætning af Aktionærforskrivningerne. Hvorfor har Størstedelen af Forsikringselskaber Verden over $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{5}$ af deres Aktiekapital indbetalt og Resten paa Papiret, hvis det ikke netop er for at skabe Kreditbasis.

Landstingsmand, Konsul *Birch* oplyste, at han under Forslagets Behandling i Landstinget havde udkastet den Tanke at oprette en Slags Tilsynsmyndighed med Aktieselskaber, altsaa et offentligt Tilsyn, til hvem man kunde henvende sig med Klage, saaledes at Tilsynsmyndigheden kunde foretage det fornødne med Hensyn til Undersøgelse, eventuel Tiltale o. s. v. — Han vilde gerne høre, hvad man i Forsamlingen mente herom.

Overretssagfører *Poul Jacobsen* efterlyste Regler til Beskyttelse for Minoriteten eller den enkelte Aktionær overfor den siddende Bestyrelse. Herhenhørende Regler findes i næsten alle fremmede Aktielove og bør heller ikke savnes i vor. Adgangen for den enkelte Aktionær til at kræve kriminel Undersøgelse er ikke tilstrækkelig.

Professor *Sindballe* vilde til den foregaaende Taler sige, at som Hovedregel maa en Generalforsamling kunne give Bestyrelsen Decharge, ogsaa mod Minoritetens Protest. Men rigtigt er det

naturligvis, at Bestyrelsen ikke selv — til Skade for Minoriteten — bør kunne give sig selv Decharge, og man kunde maaske derfor opstille en singular Regel om, at Bestyrelsen ikke i slige Tilfælde kan afgive sine egne Stemmer. Det maa imidlertid erindres, at det af Højesteretsdommen i Sagen Hardt mod Dansk-Russisk Dampskibsselskab i Likv.*) formentlig forudsætningsvis kan udledes, at de vedkommende Interesserede ikke kan afgøre Sagen i Mindretallets Disfavør, saafremt der b a a d e foreligger en formel Anvendelse af den interesserede Majoritets Stemmer, og en materiel Retskrænkelse fra den interesserede Majoritets Side.

Konsul Birch's Forespørgsel vilde Taleren besvare derhen, at den enkelte Aktionær efter gældende Ret i mange Tilfælde kan skride ind mod Bestyrelsen ved at anlægge Sag.

Indlederen sluttede sig hertil; hvor der forelaa noget kriminelt fra Bestyrelsens Side, stod det jo ogsaa de krænkede Aktionærer åbent at henvende sig til Statsadvokaten for at faa det fornødne foretaget.

Konsul *Birch* maatte stadig mene, at en Tilsynsmyndighed, som den af ham omtalte, kunde være gavnlig, da han vilde tro, at det uden en saadan vilde være vanskeligt for Menigmand — ogsaa af økonomiske Grunde, paa Grund af Omkostningerne ved Sagsanlæg — at komme til sin Ret.

*) U. f. R. 1921. 250.

UDKASTET TIL GRØNLANDSOVERENSKOMSTEN.

(Foredrag af Professor, Dr. jur. Knud Berlin den 17. Marts 1924.)

Den Delegation, der fra dansk Side i August 1923 udnævntes for at føre Forhandlinger paa frit Grundlag om Grønlandsspørgsmaalet med en tilsvarende norsk Delegation, sammensattes udelukkende af Politikere: en Repræsentant for hvert af de fire store Partier paa Rigsdagen. Meningen hermed var aabenbart den, at hvad disse politiske Tillidsmænd gik med til, vilde Rigsdagens Medlemmer som Partimænd føle sig bundet ved. Forsaavidt var Delegationens Sammensætning snildt nok udtænkt fra den danske Regerings Side, omend det var et Uheld for denne, at kun to af de Delegerede var Partiførere med Autoritet til ubetinget at binde deres Partier uanset Resultatet. Derimod synes der ved Delegationens Sammensætning kun i ringe Grad at have været tænkt paa at udruste den med den fornødne grønlandske og juridiske Sagkundskab, og Delegationens Medlemmer synes heller ikke selv at have følt sig trykket af nogen Mangel i saa Henseende.

Det er dette, der for en Gangs Skyld har hævnnet sig. Da Delegationen sidst i Januar d. A. vendte hjem fra Norge med Udkastet til Østgrønlandstraktaten, blev den straks Genstand for Angreb fra sagkyndig Side, et Angreb, som man forgæves søgte at kvæle i Fødslen, og som udviklede sig til en fuldstændig koncentrisk Beskydning fra den samlede grønlandske Sagkundskab, assisteret af Kritik fra rent juridisk Hold. Overfor dette samlede Angreb forslog det ikke, at den danske Delegations Formand, Folketingsmand J. C. Christensen, ganske alene som en Løve kæmpede for at bjerge sit sidste politiske Resultat i Havn. Da Folketinget opløstes, strandede den i Rigsdagssamlingen sidste Dage forelagte Traktat i hvert Fald foreløbigt. Og nu bagefter — ikke mindst efter de paa Stortinget ved Traktatens Vedtagelse faldne Udtalel-

ser — skulde det ikke synes vel muligt, at den danske Rigsdag kan sige Ja til den. I den Grad ligger nemlig nu Traktatens virkelige Karakter og skæbnesvangre Konsekvenser klart for Dagen, saaledes at den baade sagligt og rent juridisk set maa synes lige uantagelig.

For at belyse dette skal jeg minde om, hvorledes Stillingen laa, dengang de fri Forhandlinger om Grønlandsspørgsmaalet aabnedes. Stillingen var dengang den, at Danmark hævdede — som det hævder endnu — at sidde inde med Højhedsretten over hele Grønland, og at saa godt som alle Magter, deriblandt i Virkeligheden ogsaa Norge selv, havde anerkendt denne Danmarks Højhedsret. Yderligere havde den danske Regering, hvad der desværre ikke var noget klogt Skridt, i Grønlandsjubilæumsaaret 1921 ved Bekendtgørelse af 10 Maj udstrakt det danske Forbud mod al Adgang til Landet til at omfatte hele Grønland, derunder ogsaa Nordøstgrønland, skønt der ingen Eskimoer boer dér, og skønt man allerede da var gjort opmærksom paa, at Norge formentlig havde visse Fangstinteresser i dette Hjørne af Grønland. Norge paa sin Side havde i 1919 gennem Udenrigsminister Ihlens efter moden Overvejelse afgivne Erklæring anerkendt Danmarks Højhedsret, men havde senere taget denne sin Anerkendelse tilbage under Paaberaabelse af, at den ikke var givet skriftligt, men kun mundtligt, som om ikke ogsaa en mundtlig ja en blot stiltiende Anerkendelse skulde være bindende. Og mens den norske Regering til at begynde med kun havde slaaet paa visse norske Jagt- og Fangstinteresser i Østgrønland, gik den efterhaanden over til rent ud at bestride Danmarks Højhedsret over i hvert Fald de endnu ikke koloniserede Dele af Grønland, og hævdede, at disse Strøg maatte anses for Ingenmandsland. Ja, i den norske Dagspresse gjorde endnu videre Krav sig gældende, støttede paa den formentlige Ugyldighed af Kielerfreden af 1814, Krav snart paa hele Grønland, snart ogsaa paa Island og Færøerne som gamle norske Skatlande.

Overfor disse norske Krav stod Danmark saaledes, at det hele Tiden var villigt til at imødekomme berettigede norske Fangstinteresser, men kun paa Betingelse af, at Norge anerkendte Danmarks Suverænitet over hele Grønland, og naturligvis forudsat, at Eskimoernes Livsinteresser ikke led Skade derved. Ud fra

disse Udgangspunkter er det, at den danske og den norske Delegation blev enige om Østgrønlandstraktaten. Hvad er det da, som de er blevet enige om?

Naar man læser de to Delegationers afsluttende Protokøltilførsler og de Noter, som de to Regeringer skal udveksle med hinanden, og som ved at indregistreres ved Folkeforbundet for hele Verden skal forkynde Danmarks og Norges fortsatte Uenighed om Grønlandsspørgsmaalet, faar man let det Indtryk, at de Delegerede egentlig slet ikke er blevet enige om noget som helst. Og om alt det principielle, det, de egentlig var komne sammen for at klare, endte de ogsaa ligesaa uenige, som da de begyndte. Men alligevel blev de desværre enige om tilstrækkeligt. Thi de blev utvivlsomt enige om en Række praktiske Bestemmelser af den allerstørste Rækkevidde. De blev nemlig enige om, at hele Østgrønland ligefra Nordøstrundingen og til Lindenovsfjord, alene med Undtagelse af Angmagssalik, fra siden Bek. af 10. Maj 1921 at have været et lukket Land nu skal aabnes for norsk og dermed vel ogsaa for al anden fremmed Indvandring og Udnyttelse.

Forsaavidt maa de danske Delegerede siges at være vendt hjem med et Resultat og endda med et meget vidtrækkende. Men et Resultat kan være godt, og det kan være meget daarligt. For Norge maa Resultatet sikkert siges at være ganske godt, idet Norge i hvert Fald fik sit Krav om Aabning af Østgrønland praktisk taget som et Ingenmandsland gennemført. Og det er derfor kun vel forstaaeligt, at Traktaten allerede med overvældende Flertal blev vedtaget i Norge, uagtet der strax ytrede sig en hel Del Utilfredshed med, at Norge ikke strax med det samme fik fast Fod ogsaa i Vestgrønland.

For Danmark er Resultatet allerede forsaavidt mindre godt, som det udelukkende er Danmark, der skal gøre Indrømmelser uden at faa det mindste, ikke engang en eneste lille formel Anerkendelse af sin Højhedsret over Østgrønland, til Gengæld. For Danmark betegner Traktaten fremdeles et utvivlsomt politisk Tilbageskridt fra Bek. af 1921, hvorefter hele Grønland erklæredes for et lukket Land. Dette sidste er dog af mere underordnet Betydning, eftersom Udvidelsen af Monopolforbudet i det Omfang, som det skete i 1921, som anført utvivlsomt var et politisk Fejlgreb, der burde have været rettet for længe siden. Langt

værrer er det, at de danske Delegeredes Tilbagetog udartede til en hovedkulds og hovedløs Flugt bort fra alle tidligere danske Standpunkter, saaledes at de ikke blot opgav at fordre Anerkendelse af Danmarks Højhedsret som en *conditio sine qua non*, men ogsaa rent faktisk priggav hele Østgrønland for en for dennes indfødte Befolkning muligvis fuldstændig ødelæggende Indvandring. De danske Delegerede nøjedes nemlig ikke med at aabne den ganske ubeboede Kyst Nord for Scoresbysund, hvor de norske Fangstmænd saa godt som udelukkende har deres Interesser, men de priggav ogsaa hele Strækningen mellem Scoresbysund og Lindenovsfjord, der er et naturligt Opland for Angmagssalikerne og Eskimoerne ved Lindenovsfjord, og hvor Nordmændene, som selve Fridtjof Nansen har udtalt, ikke kan rejse mindste naturlige Krav, da de knap nok har været i Land der.

Det er mod denne sagligt ganske ubegrundede Priggivelse af hele Østgrønland, ogsaa af den Del, der er Eskimoernes naturlige Interessessfære og Fangstomraade, at samtlige danske grønlandskyndige særligt har bygget deres Angreb mod Traktaten. De ser i denne Priggivelse af Landet for fremmed Invasion et Stød rettet mod hele Danmarks Kulturarbejde blandt Eskimoerne. Og de frygter for, at Følgen vil blive, at ikke blot Eskimoerne paa Grønlands Østkyst, deriblandt ogsaa de i Angmagssalik, uagtet denne Koloni er undtaget fra Overenskomsten, vil gaa deres Undergang imøde, men at ogsaa de danske Kolonier i Sydgrønland og Vestgrønland vil kunne komme i Oplosning, hvis der først bliver oprettet norske Fangststationer ved Lindenovsfjord. Og de faa kummerlige og ogsaa juridisk uklare Bestemmelser i Traktaten og Bemærkningerne til den, der skal afgive et Værn for Eskimoerne, anser de, naar Landet først er aabnet for fri Indvandring, for utilstrækkelige eller praktisk talt betydningsløse.

Hvorfor er nu de danske Delegerede vejet over hele Linjen, ligefra Nordøstrundingen og til Lindenovsfjord? spørger man uvilkaarligt. Hvorfor gjorde de ikke Holdt ved Scoresbysund og reddede Resten af Kysten ned til Lindenovsfjord for Eskimoerne?

Hr. J. C. Christensen har etsteds (»Politiken« 28. Febr.) villet begrunde det med, at denne Del af Kysten forud for 10. Maj

1921 ikke var indbefattet under det danske Monopol og derfor ikke paa gyldig Maade var blevet underkastet Danmarks statsrettlige Ejendomsret. Men dette maa sikkert skyldes en øjeblikkelig Fejlhuskning. Thi bortset fra, at Angmagssalikkolonien, saaledes som det fremgaar af Bemærkningerne til selve Traktaten, slet »ikke fik faste Grænser optrukket«, da den blev oprettet som Koloni i 1894, kan den danske Delegations Formand dog sikkert ikke i Strid med Anordn. 18. Marts 1776 have indrømmet overfor Norge, at Danmarks Herredømme over Grønland skulde være indskrænket alene til de i Øjeblikket anlagte Kolonier, hvor Monopolet gælder, saa at Mellemrummene mellem Kolonierne skulde være Ingenmandsland. Det kan han saameget mindre antages at have indrømmet, som han selv, hvis Traktaten vedtages, vil paastaa, at Danmark kan hævde sin Højhedsret over hele Østgrønland, thi det forudsætter jo, at hele Østgrønland ogsaa efter hans Mening gyldigt maa være blevet dansk Land ligesom det øvrige Grønland.

Nej, naar de danske Delegerede har prisgivet hele Østgrønland for norsk og anden fremmed Indvandring, saa skyldes det sikkert ikke en retlig, men snarere en rent faktisk Vildfarelse, idet de, som det ogsaa fremgaar af J. C. Christensens Udtalelser, er gaaet ud fra, at den meste Del af denne Kyst er enten ganske usejllbar paa Grund af Ishindringer, eller uden større Værdi for Eskimoerne. I begge Henseender har de, som de grønlandssagkyndige har paavist, taget ganske fejl. Og denne for Østgrønlands indfødte Befolkning saa skæbnesvangre faktiske Fejltagelse maa i og for sig være nok til, at Østgrønlandstraktaten ikke bør vedtages.

Saaledes forholder det sig altsaa med Overenskomsten paa de Punkter, hvor den virkelig kan kaldes en Overenskomst, idet de danske og de norske Delegerede her — desværre maa man sige — i det væsentlige er blevet enige. I et endnu ejendommeligere Lys fremtræder den imidlertid, naar det undersøges, paa hvilke Punkter de Delegerede ikke er blevet enige. Denne Uenighed viser sig strax, snasnart man kommer til det principielle stats- og folkeretlige Spørgsmaal, hvem Østgrønland efter Traktaten tilhører, om det, som af Danmark hævdet, tilhører Danmark eller ikke, og om det i benægtende Fald skal tilhøre Norge eller

begge Stater i Forening, eller om det, som af den norske Delegation til det sidste hævdet, retligt skal være at anse for et Ingenmandsland, indtil Spørgsmaalet om Suveræniteten senere kan finde sin endelige Løsning.

Paa dette Hovedpunkt, der jo var den egentlige Anledning til Tvisten mellem Danmark og Norge, og som derfor særlig skulde være løst ved den frie Forhandling, har de to Delegationer helt opgivet Ævred. At de her ikke er naaet til Enighed, fremgaar jo noksom klart af deres Slutningsprotokol og af de to Noter, som de to Regeringer skal tilstille hinanden og som taler lige stik imod hinanden. Men det samme fremgaar ogsaa tydeligt nok, omend mere tilsløret, af selve den »Overenskomst«, som de er blevet »enige« om, og som naturligvis er det egentlig afgørende, begge Parter gensidigt forbindende Dokument.

Spørges der først, om Danmarks Højhedsret over Østgrønland udtrykkeligt er anerkendt i Traktaten, da kan Svaret ikke være tvivlsomt. Thi der findes ikke et Ord i Traktaten, hvori Danmarks Højhedsret udtrykkeligt udtales, jfr. derimod som Modsætning en anden Traktat om et fjært Polarland, som baade Danmark og Norge har undertegnet, Spitzbergentraktaten af 9. Febr. 1920. I den har Norge sørget for, at det i dens allerførste Artikel slaas fast, at de kontraherende Parter er enige om paa de i Traktaten nærmere fastsatte Vilkaar at anerkende »Norges fulde og uindskrænkede Højhedsret over Spitzbergengruppen«. Paa en lignende uomtvistelig Maade burde naturligvis ogsaa Danmarks Højhedsret have været fastslaaet i Traktaten, før de danske Delegerede gik med til at undertegne den.

Men heller ikke stiltiende kan Danmarks Højhedsret siges anerkendt. Thi vel forudsættes det, at der kan gives visse Særbestemmelser for Eskimoerne. Men kun i Bemærkningerne med Hensyn til Angmagssalik hedder det, at »den danske Regering« kan give slige Bestemmelser, og da Angmagssalik er undtaget fra Overenskomsten om Østgrønland, ser det jo dobbelt mistænkeligt ud, at Udtrykket »den danske Regering« ikke forekommer i selve Traktaten, ikke engang i Art. 6 om den paatænkte eskimoiske Bebyggelse ved Scoresbysund. Men helt uhyggeligt virker det, at der i Bemærkningerne om Eskimoerne Nord for Lindenovsfjord bruges det rent neutrale Udtryk: »d e r e s Rege-

ring«, d. v. s. Eskimoernes Regering, saaledes at det endog her synes ligefrem forudsat, at Eskimoerne ikke behøver at staa alene under dansk Regering, men ogsaa kan tænkes at gaa ind under norsk Herredømme, et Punkt, Hr. J. C. Christensen hidtil ganske er gaaet udenom.

Paa den anden Side anerkendes Østgrønland heller ikke i Overenskomsten som tilhørende Norge, og endelig slaas det ligesaa lidt fast, om det skal tilhøre Danmark og Norge i Fællesskab eller retligt være Ingenmandsland. Landets Retsstilling efter Overenskomsten lades altsaa med andre Ord ganske aabent. Dette er vistnok noget næsten enestaaende, at man i en Traktat mellem to Stater om en omstridt Landsdel ikke kan læse sig til, hvem denne Landsdel skal tilhøre.

Men noget fuldkommen enestaaende er det, at der heller ikke i Traktaten er truffet mindste Afgørelse af, hvem der midlertidigt, indtil det er afgjort, hvem Landet skal tilhøre — d. v. s. i de tyve Aar, for hvilke Traktaten skal gælde — skal kunne øve Højhedsret i Landet. Selv da Spitzbergen paa Konferencen i 1912 tilsigtedes ordnet som et Ingenmandsland, var man dog klar over, at der for at undgaa Strid mellem de konkurrerende Magter nødvendigvis maatte opnaas Enighed om Indsættelse af en international Kommission til at haandhæve Fred og Orden i Landet. Men i denne »Overenskomst« om Østgrønland har de to »Broderlande« altsaa været saa bunduenige, at de ikke engang har kunnet enes om dette Minimum. Thi mens det vel er forudsat med Hensyn til Eskimoerne, at »deres Regering« — hvilken det nu bliver, thi derom vil der altsaa kunne opstaa Strid — skal kunne give visse Bestemmelser, findes der ikke i Traktaten mindste Antydning af, hvem der i de 20 Aar skal kunne give og haandhæve Paabud overfor den hvide Befolkning af Danske, Nordmænd og muligvis andre Nationer, der i Art. 2, 4 og 5 forudsættes at kunne komme ind i Landet og tage Grund i Besiddelse, oprette traadløse Stationer m. v.

En saa tvetydig, forsællig uklar »Overenskomst« turde være et Unikum og synes paa Forhaand kun at kunne give Anledning til Tvist. Alligevel har man fra dansk Side villet betragte denne Uklarhed næsten som et Fortrin, idet saa begge Parter vedblivende vil kunne hævde deres modstridende Opfattelser af

Østgrønlands Stilling. Saaledes har den danske Delegations Formand, J. C. Ohristensen, gjort gældende, at vel indeholder Overenskomsten ingen udtrykkelig Anerkendelse af Danmarks Suverænitet, men da den heller ikke indholder noget, der er i Strid dermed, vil Danmark fortsat kunne hævde, at det stadig har Højhedsretten baade indadtil og udadtil. Dette skal jeg ingenlunde modsige, men der er kun den Svaghed ved denne Bevisførelse, at efter den vilde Norge ogsaa kunne hævde baade indadtil og udadtil, at kunne udøve Højhedsret over Østgrønland, da der ligesaa lidt er noget i Traktaten, der er i Strid dermed, eftersom begge Parter her er stillet ganske lige. Og dernæst er der den anden højst uhyggelige Svaghed ved den J. C. Christensen'ske Doktrin, at Danmark, hvis Traktaten vedtages, ikke vil kunne udøve nogen Højhedsret i Østgrønland overfor Nordmænd uden at komme i Strid med Norge. Thi efter norsk Opfattelse bliver Østgrønland et Ingenmandsland, og hermed er en ensidig Udøvelse af dansk Højhedsret over Landet ikke forenelig.

Dette er allerede med al ønskelig Tydelighed udtalt fra norsk Side. Saaledes først af den norske Delegation i den Slutningsprotokol af 28. Januar d. A., som den danske Regering oprindeligt ikke ønskede offentliggjort, og hvori det udtales, at Østgrønland efter norsk Opfattelse er et *terra nullius*, der, hvis det skulde blive underlagt nogen Stats Overhøjhed, principielt rigtigt bør erklæres for norsk Land. Derefter officielt af den norske Regering ved Traktatudkastets Forelæggelse i Statsraadet, idet det her udtaltes, at intet af Landene i den Tid, Traktaten gælder, »maa foretage noget Skridt, som kommer i Strid med Overenskomsten eller som i Forholdet til det andet Land præjudicerer dets retlige og principielle Opfattelse, hvorom udtrykkeligt Forbehold tages i de mellem begge Regeringer ved Overenskomstens Undertegning udvexlede Noter«. Fremdeles udtalte den norske Delegerede Prof. Halvdan Koht den 19. Februar i »Nationen« følgende: »Den danske Regering kan ganske vist godt træffe Bestemmelser om en Lov, hvorledes Danmark skal administrere Østgrønland. Det kan Norge ikke forhindre. Men Loven kan ikke benyttes mod Nordmænd og norske Foretagender uden at komme i Strid med den

ny Aftale.« Og endelig udtalte selve den norske Udenrigsminister Michelet ved Traktatens Behandling paa Stortinget den 28. Marts, at han i Indstillingen saa et Udtryk for, at saa godt som et samlet Folk stod bag den Opfattelse, at Østgrønland i Dag i Forholdet til Norge maa betragtes som Ingenmandsland.

Herefter er kun ét af to muligt. Enten vil Danmark, hvis det efter Traktatens Vedtagelse vil forsøge at hævde sin Højhedsret overfor Nordmænd, strax komme i Konflikt med Norge. Eller ogsaa maa Danmark for at undgaa Konflikt opgive ethvert Forsøg paa at gøre sin Højhedsret gældende. Men da Traktaten jo netop skal indgaaes for at undgaa Konflikt med Norge, og da der, naar man ikke nu, inden Sagen er præjudiceret, vil søge Spørgsmaalet om Danmarks Højhedsret afgjort ved Voldgift, ikke vilde være sund Sans i senere at søge Tvisten derom afgjort ved Voldgift paa Grundlag af en Traktat, hvori Danmarks Højhedsret ikke er hævdet eller forbeholdt med et eneste Ord, vil Traktatens Vedtagelse fra dansk Side derfor, alle besmykkende Bortforklaringer tiltrods, utvivlsomt betyde en faktisk Opgivelse af Danmarks Højhedsret over Østgrønland i hvert Fald for den Tid, hvori Traktaten gælder.

Og det nytter ikke herimod at henvise til, at da Traktaten kun skal gælde uopsigeligt i 20 Aar, og da Danmark ved en Nøte til den norske Regering vil forbeholde sig, at intet ved Traktaten skal være præjudiceret og intet opgivet eller forspildt, saa vil Danmark, naar de 20 Aar er gaaet, om det vil, kunne hævde sin Højhedsret ligesaa godt som før, uden at noget derved er foregrebet eller forspildt. Thi det siger sig selv, at efter de tyve Aars retsløse Interregnum vil Sagen kunne være i allerhøjeste Grad foregrebet og forspildt for Danmark. Jeg skal her anføre, hvad Kommissionen for Grønlands geologiske og geografiske Undersøgelse udtaler i sin Protest mod Traktaten af 14. Marts d. A. Det udtales her: »Hvis Overenskomsten vedtages, vil Resultatet altsaa være, at Land, der i lange Tider har været betragtet som udelukkende dansk, prigsives til Udnyttelse af Nordmændene, og at Monopolet sprænges. Paa denne Strækning vil der da om tyve Aar, naar Overenskomsten udløber, eventuelt kunne ligge norske Etablissementer, omgivet af eskimoisk Bebyggelse, med andre Ord norske eskimoiske Kolonier. At Nordmændene da vil staa stærkere end nu, synes indlysende.« Og ligesaa indlysende turde det være, at

en dansk Højhedsret, som Danmark ikke i 20 Aar har turdet hævde overfor den Stat, der bestrider Danmarks Ret, heller ikke retligt set efter de 20 Aars Udløb vil være ret meget værd. Og Resultatet er derfor i Virkeligheden det, at Traktatens Vedtagelse fra dansk Side kan komme og efter al Sandsynlighed vil komme til at betyde en faktisk, omend tilsløret, endelig Opgivelse eller Afstaaelse af Østgrønland i den Form, at Landet til at begynde med bliver Ingenmandsland.

Herefter synes det ikke vel muligt, at denne skæbnesvangre, helt igennem tvetydige Traktat skulde kunne blive vedtaget af den danske Rigsdag. Hr. J. C. Christensen har ganske vist søgt at skræmme ved at hævde, at hvis Traktaten forkastes, er der sikker Udsigt til al fortsat Strid og Surhed mellem de to Folk. Men hvad denne Strid og Surhed angaar, da véd vi alle nu, at den vil ikke standse, men snarest kun tiltage, hvis Traktaten vedtages. Thi det er ikke blot i den norske Literatur og Dagspresse, at endnu videregaaende norske Krav er fremme, Krav rettede ogsaa mod Vestgrønland, ja mod Færøerne. Men ved Traktatens Vedtagelse i det norske Storting faldt der, skønt det offentlige Møde var ganske kort, og skønt de faa Talere, der havde Ordet, udtrykte sig med stor Forsigtighed, en hel Række Udtalelser, der tilstrækkelig tydeligt viste, at Østgrønland kun er den første Station i den norske Imperialismes Fremmarsch.

Af to Talere, der stemte mod Traktaten som ikke givende Norge nok, udtalte saaledes den ene, Højremanden Frk. Sarah Christi, at »dette ikke var Afslutningen paa Spørgsmaalet, men maaske snarere Begyndelsen«, Højremanden Ameln udtalte, at store Lag i Befolkningen, ikke mindst blandt den fædrelandssindede Ungdom, følte en Skuffelse, og han vilde derfor ogsaa helst se Sagen »som Begyndelsen til en norsk Fremmarsch og ikke som Afslutningen og Begravelsen af en norsk Sag«. Men selv Udvalgets Ordfører, Venstremanden Grivi, præciserede, at »dette ikke var nogen Løsning af »Grønlandssagen i sin Helhed«, ja han tilføjede: »Det vigtigste af Grønlandsspørgsmaalet staar aabent, saa vi staar ikke ved Slutningen af denne Sag«. Og en anden Taler, der ligeledes anbefalede Traktaten, udtalte endog, at »vort Maal maa være at vinde vore gamle Rettigheder paa Grønland tilbage«, og saa vidt han forstod, rokkede Overenskom-

sten ikke dette principielle norske Syn. Kan herefter nogen virkelig tro, at vi kan faa Fred med Norge eller faa Norge til at respektere vor Ret ved af Skræk for norsk Surhed foreløbigt at pris-give Østgrønland?

Naar endelig Hr. J. C. Christensen har spurgt, hvad d'Hrr. Kritikere vil gøre eller vil, at Danmark skal gøre, hvis Traktaten forkastes, da er Svaret ikke altfor vanskeligt, forudsat, at der blot er god Vilje og national Samdrægtighed i Danmark ligesom i Norge. Den Vej, der bør gaas, er ganske vist ikke den, som nogle har været inde paa, at søge optaget nye Forhandlinger med Norge. Efter at Stortinget med overvældende Flertal, 127 Stemmer mod 8, har vedtaget Traktatforslaget, er det ganske usandsynligt, at Norge skulde vise sig tilbøjelig til at gøre nogen Indrømmelse af nævneværdig Betydning, og en Anmodning fra dansk Side om Genoptagelse af Forhandlingerne vilde derfor kun føre til Ydmygelse for Danmark. Derimod bør Danmark gaa den Vej, som Ord-førerne for Oppositionen paa Rigsdagen mod Traktaten allerede har paapeget, at Danmark af egen Drift gør, hvad det forlænge siden burde have gjort, nemlig ændrer den ukloge Bekendtgørelse af 10. Maj 1921, saa at Monopolforbudet i Østgrønland kun kommer til at gælde Strækningen Syd for Scoresbysund. Derved vil Danmark vise sit Brodersind overfor Norge ved at aabne for norske Jægere og Fangstmænd hele den Del af Østgrønlands Kyst, hvor de saa godt som udelukkende har deres økonomiske Interesser, og som den norske Regering derfor ogsaa til at begynde med alene krævede aabnet. Og skulde Norge efter denne Indrømmelse alligevel ikke vise sig tilfredsstillet, da bør Danmark henvise til Voldgift.

Ganske vist har det været en pinlig Overraskelse i denne Sag at se Venstres og Socialdemokratiets Repræsentanter i den danske Delegation, d'Hrr. J. C. Christensen og Stauning, Arm i Arm af-vise enhver Tale om Voldgift i det grønlandske Spørgsmaal som et altfor farligt og betænkeligt Skridt, skønt de begge altid tidligere har været ivrige Talsmænd for Afgørelse ved Voldgift af alle Tvistigheder mellem Staterne, og skønt de ligeledes begge gaar ud fra, at Danmark vil faa Medhold ved Voldgiften. Imidlertid har denne egentlig ganske uforklarlige Holdning utvivlsomt kun været en Parade, fordi de for enhver Pris har villet drive den

Traktat igennem, som de ved deres Underskrift har sagt god for. Og naar Traktaten først er forkastet, vil sikkert alle Danske være enige om, at Voldgiftsvejen, som Sagen nu staar, er den eneste Maade, hvorpaa dette vanskelige Spørgsmaal kan finde en endelig og fredelig Afgørelse, uden at dette gaar nogen af de to Staters Ære for nær.

D i s k u s s i o n .

Dr. N. Th. Krabbe: Spørgsmaalet er i første Række en Følelses-sag. Delegationens Sammensætning skyldes Hensynet til at undgaa politiske Vanskeligheder; iøvrigt er Socialdemokraterne gaaet mod deres Principper ved at støtte norsk Kapital. Vi Grønlandsfarere mener, at Overenskomstens Gennemførelse vil være ødelæggende for Grønland, og Nordmændene vil hurtigt finde Vej gennem Angmagssalik til Vest- og Sydgrønland. Det er det manglende Kendskab til Grønland, der vil skade her, og vi, der er imod Traktaten, maa kæmpe mod manglende Interesse hos Befolkningen og mod Partipolitiken. I Norge, hvor der ikke tidligere har været Interesse for Grønland, er Spørgsmaalet nu indgaaet som et Led i Norges imperialistiske Planer. Det er i Virkeligheden Vestgrønland med dets Hvalfangermuligheder, Norge har Kig paa. Taleren rejste endeligt Spørgsmaal om, hvorvidt det var bedst for Danmark at gaa ind paa Overenskomsten for at bevare »Broder-aanden« med Norge, eller om man ikke hellere burde staa paa sin Ret. Hvad har vi at frygte fra Norge.

Dommer *Grundtvig* ønskede at vide, hvor mange norske Hvalfangere det drejede sig om. Kunde Spørgsmaalet ikke løses ved at give disse personlig Bevilling til at drive Fangst.

Overregistrator *Krenchel* mente, at Bekendtgørelsen af 1921 var et Fejltræk, idet vi uden at have foretaget faktisk Besiddelses-tagen, slog Suveræniteten fast. Vi har jo vidst, at Hvalfangere siden 1878 har været deroppe og drevet Rovdrift paa Hvalerne. Taleren var iøvrigt en Modstander af Overenskomsten.

Inspektør *Bendixen* meddelte, at der indtil 1876 var stigende Sælfangst, derefter har der været Nedgang, saaledes at der nu kun findes Halvdelen af Spæk i Forhold til 1876. Faren ligger i, at Nordmændene nu kan anlægge Stationer paa Sydkysten og kan udlægge Depoter syd for Angmagssalik. Handelsstationer vil

kunne lægges Nord for Lindenovfjorden, hvor de bedste Sæler findes, hvilket ikke kan forhindres. Den grønlandske Handel vil da lide stor Skade.

Nogen effektiv Kontrol med Samkvemmet mellem Eskimoer og Nordmænd kan ikke føres. Faren for Kønssygdommenes Udbredelse vil vokse, naar Damperne kommer derop. Der er allerede megen Smitte nu, ja i visse Distrikter er 70—80 pCt. af Befolkningen smittede. En anden Fare ligger deri, at den grønlandske Handel ikke giver meget for Ræveskind. Nordmændene vil kunne overbyde os, hvorved Utilfredshed med Danmark vil opstaa. Herved bringes »det lukkede Land« i Fare.

Professor *Berlin* kunde være enig i, at vi ved Bekendtgørelsen i 1921 gik for vidt. Han mente, at Nedlæggelse af Stationen i Polaregnene ikke var nødvendige for Besiddelsestagen, jfr. Forordningen af 1776.

